

## บทที่ 4

### การบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย

เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องขังให้ได้มากที่สุดต้องเริ่มมาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่รวบรวมข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ ที่เป็นผลดีของผู้ต้องขังเข้ามารวมในการพิจารณาว่าสมควรลงโทษผู้ต้องขังมากน้อยเพียงใด มาเป็นข้อพิจารณาที่เป็นประโยชน์ในการจำแนกผู้ต้องขัง

#### 4.1 การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องขังมาใช้ในชั้นบังคับโทษ

ประเทศไทยใช้ระบบชีวิตล่อว์ในการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นระบบกล่าวที่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาคดีออกจากกัน โดยยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาข้อเป็นประธานในคดี การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มจากตำรวจ โดยพนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริง ตลอดจนพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายต่อผู้ต้องหา รวมทั้งพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหา นอกจากนี้พนักงานสอบสวนชอบที่จะดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของเขา หรือประวัติของผู้ต้องหาแล้วเสนอต่ออัยการโดยอัยการเองเมื่อรับสำนวนจากพนักงานสอบสวนแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยยังไม่ครบถ้วนเพียงพอ พนักงานอัยการก็ชอบที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมได้ เพื่อให้มีข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยอย่างเพียงพอในการใช้ดุลพินิจว่าจะดำเนินคดีอาญากับจำเลยต่อไปหรือไม่ หากอัยการเห็นสมควรสั่งฟ้องก็จะมีกรยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาล โดยในชั้นพิจารณาของศาลจะมีการสืบพยานโจทก์และจำเลย และเมื่อสืบพยานเสร็จสิ้น ก็จะมีการทำคำพิพากษาโดยศาล ซึ่งกระบวนการในการกำหนดโทษของศาลจะมีการพิจารณาข้อเท็จจริงที่ได้มาในระหว่างการดำเนินคดี บุคลิกลักษณะ ตลอดจนประวัติภูมิหลังของจำเลยและรายงานการสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติ เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษด้วย และศาลในฐานะ

---

<sup>1</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131.

<sup>2</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138.

<sup>3</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143.

ผู้ทำหน้าที่กำหนดโทษจำเลยจะกำหนดโทษหรือมาตรการปฏิบัติต่อจำเลยให้มีความเหมาะสมได้ ก็ต่อเมื่อศาลมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยอย่างเพียงพอ และข้อมูลนั้นต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องรอบด้าน จึงจะทำให้การกำหนดโทษนั้นสามารถปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและ กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญในการ ดำเนินคดีอาญาที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการ<sup>4</sup> และเป็นประโยชน์ต่อศาลในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล<sup>5</sup> ดังนั้นการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดจึงต้องหาแบบเปิดกว้าง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยหรือผู้กระทำผิดให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้การกำหนดโทษเป็นไปอย่างถูกต้อง

ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของผู้กระทำผิด ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยมาเปิดเผยโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิดจะกระทำมิได้ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร พ.ศ. 2540 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้คือหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติเกี่ยวกับระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล โดยต้องจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารบุคคลเพียงเท่าที่ เกี่ยวข้องและจำเป็น โดยเก็บข้อมูลข่าวสารโดยตรงจากเจ้าของข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่จะกระทบถึงประโยชน์ได้เสียโดยตรงของบุคคลนั้น อีกทั้งหน่วยงานของรัฐต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบในกรณีมีการให้จัดส่งข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไปยังที่ใด ซึ่งจะเป็นผลให้บุคคลทั่วไปทราบข้อมูลข่าวสารนั้นได้ เว้นแต่เป็นไปตามลักษณะการใช้ข้อมูลตามปกติ ซึ่งเป็นปกติแล้ว หน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ที่อยู่ในความดูแลของตนต่อหน่วยงานของรัฐ แห่งอื่นหรือผู้อื่น โดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลให้ไว้ล่วงหน้าหรือในขณะนั้นมิได้เว้นแต่เป็นการเปิดเผยในกรณีตามที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

สำหรับบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูล ยังมีสิทธิที่จะได้รับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ที่เกี่ยวกับตนและเมื่อบุคคลนั้นมีคำขอเป็นหนังสือ หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสาร นั้นจะต้องให้บุคคลนั้นได้ตรวจดู หรือได้รับสำเนาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลส่วนที่เกี่ยวกับบุคคล นั้นถ้าบุคคลใดเห็นว่าข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนส่วนใดไม่ถูกต้องตาที่เป็นจริง ให้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นหนังสือให้หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสาร แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือลบข้อมูลนั้นได้<sup>6</sup>

<sup>4</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 (2)- มาตรา 144.

<sup>5</sup> ปกป้อง ศรีสนิท. เล่มเดิม. หน้า 34.

<sup>6</sup> ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พุทธศักราช 2540.

ดังนั้นการเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากจำเลยผู้เป็นเจ้าของข้อมูล เว้นแต่เป็นการเปิดเผยในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย ต้องเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวได้และถ้าเห็นว่าข้อมูลใดไม่ถูกต้องตามเป็นความจริง จำเลยมีสิทธิขอให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้

การเปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าว ถือเป็นการกระทบต่อสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้กระทำหรือจำเลย ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ

1) ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

“ข้อ 12 บุคคลใดๆ จะถูกแทรกแซงโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัวในสถานหรือในการสื่อสารหรือจะถูกกลบหลู่ในเกียรติยศ และชื่อเสียงมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง โดยกฎหมายต่อการแทรกแซง หรือการกลบหลู่ดังกล่าว”<sup>7</sup>

2) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

“มาตรา 35 สิทธิบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน”

อาจกล่าวได้ว่า การจะนำข้อมูลของบุคคลใดๆ มาเปิดเผยจึงกระทำมิได้ ยิ่งถ้าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดแล้วถือว่ามีความสำคัญมาก โดยการเปิดเผยข้อมูลถือได้ว่าเป็นการแทรกแซงความเป็นอยู่ส่วนตัวในชื่อเสียงตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 12 และเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ข้อ 12 และเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลในชื่อเสียง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 35 ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลจะกระทำได้อีกเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น

---

<sup>7</sup> “Article 12 No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy, family home or correspondence, nor to attacks upon his honour and reputation, Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks.”

## 4.2 หน่วยงานที่มีหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีและผลร้ายของจำเลยมาพิจารณาปรับลดโทษ

4.2.1 ในชั้นสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 และ มาตรา 138

เมื่อมีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง<sup>8</sup> ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน

เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพียงเพื่อใช้ยืนยันผู้ต้องหาอย่างเดียวไม่ได้ เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เนื่องจากคดีอาญาดำเนินด้วยความจริงและการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใด จริงหรือไม่ต้องฟังความทุกฝ่าย ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ได้กำหนด “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด” การสอบสวนจึงเป็นการค้นหาความจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและการกระทำของผู้ต้องหาด้วย<sup>9</sup> ดังนั้นการค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ อันเกี่ยวกับผู้ต้องหาเมื่ออยู่ 3 ประการคือ

ก. พยานหลักฐานที่ใช้ยืนยันผู้ต้องหา<sup>10</sup>

ข. พยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา<sup>11</sup>

<sup>8</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

มาตรา 17 บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้”

มาตรา 18 บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา.....” ซึ่งในวรรคสองของมาตรานี้บัญญัติไว้ทำนองเดียวกันกับในวรรคแรก แต่เป็นไปในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี.

<sup>9</sup> คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 130.

<sup>10</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 (1) บัญญัติว่า “ในกรณีที่ค้นหาลังของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นหามีอำนาจยึดสิ่งของใดๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์หรือยืนยันผู้ต้องหาหรือจำเลย.”

<sup>11</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 (1).

## ก. พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุบรรเทาโทษ<sup>12</sup>

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนดังกล่าว จะทำให้ทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ทั้งนี้พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งข้อหาความทุกข์ข้อที่ได้มาอันเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาให้ผู้ต้องหาทราบด้วย

เมื่อพิจารณารายงานการประชุม คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 46-14/2506 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2506 และครั้งที่ 464-30/2516 เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2516 และครั้งที่ 465-31/2516 เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2516<sup>13</sup> จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาของพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนและหาพยานหลักฐานในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีความผิดหรือได้รับยกเว้นโทษด้วย มิใช่มุ่งค้นหาพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความผิดของผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียว อีกทั้งบทบัญญัติดังกล่าวยังได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนอย่างกว้างขวาง ในการค้นหารายละเอียดเกี่ยวกับตัวจำเลยหรือผู้กระทำผิดและรายละเอียดในการกระทำผิดเสนอต่อศาล เพื่อศาลจะได้ใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องวางตัวเป็นกลางรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษรวมถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ของผู้กระทำผิด โดยพนักงานสอบสวนจะต้องทำทุกอย่างเพื่อทำทุกอย่างเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความจริงว่า จำเลยกระทำผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหา หรือไม่ และการกระทำผิดเกิดขึ้นจากสาเหตุใด และมีเหตุบรรเทาโทษหรือไม่ แต่ในทางปฏิบัติได้เป็นเช่นนั้นไม่พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนเพียงเพื่อให้เห็นว่าคดีมูลว่าผู้ต้องหากระทำผิด แล้วก็จะหยุดการสอบสวน นอกจากนั้นยังจะทำการสอบสวนแต่เฉพาะในแง่ที่เป็นผลร้ายแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาเท่านั้น โดยมิได้ทำการสอบสวนในแง่ที่เป็นผลดีแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุบรรเทาโทษจำเลยหรือผู้ต้องหา น่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจในบทบาทของตนเองอย่างเพียงพอต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวที่ได้กำหนดไว้<sup>14</sup>

<sup>12</sup> พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2534 มาตรา 34 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 และ 138 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเอง หรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาแต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข์ข้อที่ได้มา.”

<sup>13</sup> พรธิดา เอี่ยมศิลา. เล่มเดิม.

<sup>14</sup> เหตุที่พนักงานสอบสวนมักรวบรวมแต่พยานหลักฐานที่มุ่งแต่จะพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำผิด เนื่องจากระเบียบของกรมตำรวจ ข้อ 254 บัญญัติ “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหาเพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่าพ้อมีมูลดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่เป็น

ดังนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงต้องรวบรวมหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายตลอดจนเหตุบรรเทาโทษที่เกี่ยวกับการกระทำและตัวของผู้ต้องหาด้วย เพราะการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงเช่นเดียวกับระบบกฎหมายของประเทศในภาคพื้นยุโรป ด้วยเหตุนี้องค์กรของรัฐทุกฝ่ายไม่ว่าศาล อัยการและตำรวจ ต้องร่วมมือและมีความเชื่อมโยงของฝ่ายต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทั้งทางกฎหมายและทางปฏิบัติและในฐานะที่ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่รักษากฎหมายและเป็นองค์กรแรกที่เข้าไปเกี่ยวกับความผิดอาญาที่เกิดขึ้น จึงต้องวางตัวเป็นกลางด้วยมิใช่แต่เพียงสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพียงเพื่อชี้ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดแต่เพียงประการเดียวไม่ เนื่องจากตำรวจก็เป็นองค์กรหนึ่งที่ควรจะมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่คู่ความทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจในอันจะก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนต่อองค์กรของรัฐในการร่วมกันปราบปรามอาชญากรรม แต่ในทางปฏิบัติตำรวจมักจะกระทำตนเป็นคู่ความกับผู้ต้องหาเสียเอง เพราะว่าเป็นองค์กรแรกที่เข้ามาสัมผัสกับการกระทำ ความผิดของผู้ต้องหา จึงมีความรู้สึกโน้มเอียงอยู่ตลอดเวลาว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด ฉะนั้น การรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ จึงมุ่งเพื่อพิสูจน์ให้ได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งส่งผลสำคัญมาถึงอัยการในการพิจารณาพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่จำเลยอย่างแท้จริง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดหรือจำเลย มาประกอบในสำนวนสอบสวนด้วย เพราะการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลยอย่างถูกต้องเหมาะสมได้นั้น ศาลจะต้องมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 138 นั้น เมื่อพิจารณาจากรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครั้งที่ 46-14/2506 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2506 และครั้งที่ 775-25/2523 เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2523 จะเห็นได้ว่าหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ต้องการจะป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนเอาเปรียบจำเลย ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 138 ที่บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบในประเด็นความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น ไม่ต้องการให้พนักงานสอบสวน

---

หลักหาใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่...” ซึ่งพนักงานสอบสวนได้นำเอาระเบียบนี้มายึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด มากกว่าหลักฐานวิธีพิจารณาความอาญาเสียอีก อ้างถึง ใน อรุณี กระจำแสง. เล่มเดิม. หน้า 91.

กระทำการอันเป็นการเอาเปรียบจำเลยหรือผู้ต้องหา เพราะการสอบสวนดังกล่าวเป็นการสอบสวน เขาเกี่ยวกับความประพฤติกจากผู้อื่นอันเป็นการสอบสวนข้างเดียว จึงต้องมีการแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้ชี้แจงว่าข้อมูลดังกล่าวนั้นถูกต้องและครบถ้วนหรือไม่ เพราะ การสอบสวนดังกล่าวมิใช่การสอบสวนประเด็นแห่งคดีโดยตรงว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ แต่เป็น เรื่องที่จะนำมาประกอบการพิจารณาใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลในการลดโทษหรือ เพิ่มโทษ เพราะว่าการทำศาลจะพิจารณาลงโทษจำเลยนั้น ศาลควรจะได้โอกาสได้รู้จักตัวจำเลย ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยพนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนให้ทราบถึงภูมิหลังต่างๆ ของจำเลย ว่าจำเลยอยู่ในสถานะแวดล้อมอย่างไร นิสัย ความประพฤติ พื้นฐานครอบครัว เป็นอย่างไร ซึ่งการสอบสวนนี้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องค้นหาความจริงในเรื่องภูมิหลัง ของจำเลย ทั้งในแง่ที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษแก่จำเลย โดยเสนอมาพร้อมกับคำฟ้องเพื่อให้ ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลยเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเพราะ ข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อศาลในการกำหนดโทษเพราะว่าศาลย่อมไม่อาจลงโทษ ได้ถูกต้อง ถ้ายังไม่รู้จักผู้กระทำผิด<sup>15</sup>

อนึ่งความเป็นมาแห่งชีวิตหมายถึงประวัติวิถีชีวิตของผู้ต้องหาก่อนการกระทำผิด เช่น มีการศึกษาอย่างไร ประกอบอาชีพอย่างไรมาบ้าง เคยกระทำผิดมาแล้วหรือไม่ส่วนความประพฤติ อันเป็นอาชญา ก็เช่น ผู้ต้องหาเป็นคนเสพสุรายาเมาเป็นปกติวิสัย เป็นคนมีเมตตา หรือเป็นคนเกะกะ เกร เป็นต้น การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนในเรื่องเหล่านี้ได้ก็ เพราะอำนาจการสอบสวนโดยปกติย่อมต้องมุ่งหมายเพื่อทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและ เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในความคิดที่กล่าวหา ตามนัยคำนิยามของประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 138 หาใช้เพื่อการดังกล่าวไม่ จึงจำเป็นต้องบัญญัติให้อำนาจสอบสวน ขึ้นเป็นอีกกรณีหนึ่ง นอกจากนั้นการสอบสวนตามมาตรา 138 มีข้อแตกต่างจากการสอบสวน โดยปกติอย่างหนึ่ง คือ การสอบสวนตามมาตรา 138 พนักงานสอบสวนจะต้องให้ผู้ต้องหาทราบ ข้อความทุกข้อที่สอบสวนได้มาแต่การสอบสวนโดยปกติไม่มีบทบัญญัติใดบังคับให้พนักงาน สอบสวนต้องทำเช่นนั้น เว้นแต่จะเป็นการสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งจะต้องแจ้งข้อหาให้ทราบตาม มาตรา 134 เท่านั้น<sup>16</sup>

อย่างไรก็ตามการสอบสวนตามมาตรา 138 ไม่ปรากฏว่าได้กระทำกันในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการ

<sup>15</sup> พรธิดา เอี่ยมศิลา. เล่มเดิม.

<sup>16</sup> คณิ่ง ภาไชย. (2537). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 221.

ในการเสนอความเป็นมาแห่งชีวิตของจำเลยต่อศาล เพื่อให้ศาลลงโทษผู้กระทำผิดให้เหมาะสมเป็นรายๆ ไป<sup>17</sup>

4.2.2 ในชั้นอัยการในการเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องขังมาประกอบดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญา

การรวบรวมพยานหลักฐานนั้น โดยทั่วไปเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน แต่พนักงานอัยการก็มีอำนาจนั้นด้วย เพราะตามกฎหมายพนักงานอัยการอาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้ส่งพยานเพื่อซักถามได้<sup>18</sup> ในส่วนของการรวบรวมพยานหลักฐาน อัยการจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่จำเลยด้วยไม่ใช่ปล่อยให้เป็นที่ของฝ่ายจำเลยในการหาพยานหลักฐานเพียงฝ่ายเดียว เพราะอัยการมีหน้าที่ค้นหาความจริงและความยุติธรรม (Serve truth and justice)<sup>19</sup> ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นภาวะวิสัยของอัยการ และเมื่ออัยการเห็นว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิด อัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีก็ได้ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาของอัยการในประเทศไทย อัยการจะเป็นผู้กลั่นกรองสำนวนสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมา จะทำการสอบสวนเพิ่มเติมอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยตนเองมิได้ต้องกระทำผ่านพนักงานสอบสวน จึงทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนมีความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของอัยการเป็นอย่างมาก<sup>20</sup> เนื่องจากการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทยได้แบ่งความรับผิดชอบในการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันค่อนข้างจะเด็ดขาด ทำให้อัยการไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาเป็นผลให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนได้อย่างเป็นอิสระ ส่วนอัยการเป็นผู้วินิจฉัยว่าควรฟ้องหรือไม่เท่านั้น จึงทำให้อำนาจของพนักงานสอบสวนดังกล่าวขาดการควบคุมจาก “อัยการ” ในลักษณะการคานและดุล (Check and Balance) เท่าที่ควร ดังนั้น โอกาสที่พนักงานสอบสวนจะใช้อำนาจโดยมิชอบจึงมีมาก เพราะเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนมักจะมีอคติกับผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุมมาทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ มีแนวโน้มที่จะชี้ให้เห็นว่าผู้ถูกจับกุมมาเป็นผู้กระทำผิด โดยละเลยที่จะสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาและพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา ซึ่งความจริงแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาด้วย<sup>21</sup>

<sup>17</sup> คณิง ภาไชย, แหล่งเดิม, หน้า 221 -222.

<sup>18</sup> ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 229.

<sup>19</sup> Johm H. Langbein. (1977). *Comparative Criminal Procedure: Germany*. p. 11.

<sup>20</sup> สุจินต์ ทิมสุวรรณ. (2524). *กรมอัยการกับการดำเนินคดีให้แก่วุฒ*. หน้า 41-42.

<sup>21</sup> พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมและปรากฏในสำนวนการสอบสวนมีอยู่ 3 ชนิด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และ มาตรา 138 เป็นพยานหลักฐานที่จะต้องมีการรวบรวมเสมอ เพราะถ้าไม่มีการรวบรวมแล้วจะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้<sup>22</sup> เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็นประโยชน์กับพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจที่จะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องและเมื่อไปถึงชั้นศาลก็จะเป็นประโยชน์ในการจะแถลงให้ศาลลงโทษหนักหรือโทษเบาได้

ในชั้นของการฟ้องคดีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้ผู้เสียหายและพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล<sup>23</sup> ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดจะมีส่วนช่วยงานของพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจได้ดังนี้ คือ

#### 1. การสังคดี

ในการดำเนินคดีอาญานั้นมีหลักที่สำคัญอยู่ 2 หลัก คือ<sup>24</sup>

ก. หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อศาล ซึ่งแนวคิดในทางทฤษฎีทางอาญาหลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเป็นทำนองเดียวกับความคิดในทางแพ่ง แต่อย่างไรก็ตามหลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายก็มีข้อดีในแง่ที่ว่าเป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อกฎหมายและป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มีขอบด้วยความยุติธรรมต่อเจ้าพนักงาน

ข. หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) เจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ และหากว่าสอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง เจ้าพนักงานก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดี ซึ่งหลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจเป็นหลักผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมาย และเนื่องจากทฤษฎีในการลงโทษในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป โดยการลงโทษควรให้เหมาะสมกับความผิด และความชั่วของผู้กระทำความผิดเพื่อ

1. พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 (1)

2. พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา หรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา

3. พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138.

<sup>22</sup> คณิต ฒ นกร ง (2541). คำบรรยายสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัย 51. หน้า 330.

<sup>23</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28.

<sup>24</sup> คณิต ฒ นกร จ (2525, กันยายน-กรกฎาคม). “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ, 5 (57). หน้า 38-39.

ให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวเอง ไม่กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก และเพื่อให้เขาได้กลับเข้าสู่สังคมได้

สำหรับในประเทศไทยนั้น เมื่ออัยการเห็นว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิด อัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีก็ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของอัยการตามที่ปรากฏในพระธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 หมวดที่ 9 ว่าด้วยอัยการมาตรา 35 ข้อ 7 บัญญัติว่า “อัยการมีอำนาจที่จะถอนฟ้องคดีอัยการเป็นโจทก์ หรือจะไม่ฟ้องคดีที่ศาลได้ส่งมาให้ฟ้องก็ได้ แต่อัยการต้องแจ้งความนั้นไปให้ศาลทราบ”<sup>25</sup> และในหนังสือกรมอัยการที่ 81540 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2470 ตอบอัยการ มณฑลนครศรีธรรมราช ความว่า

พนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องตามที่พนักงานอัยการจะเห็นสมควร ไม่เฉพาะแต่ที่เห็นว่าหลักฐานไม่พอฟ้องเท่านั้น แต่รวมถึงคดีที่อัยการเห็นว่าไม่ควรฟ้องเพราะเหตุอื่นด้วย ทั้งนี้โดยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 มาตรา 35 ข้อ 7 ให้อำนาจอัยการที่จะไม่ฟ้องคดีที่ศาลได้ส่งมาให้ฟ้องก็ได้ และกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมที่ 53 ลงวันที่ 19 มิถุนายน ร.ศ. 125 ให้อัยการมีอำนาจ ไม่ฟ้องรวมกับคดีที่อัยการเห็นว่า ไม่ควรฟ้องเพราะเหตุอื่นๆ แต่อำนาจนั้นควรประหยัดใช้ด้วยความระมัดระวังอย่าให้ฟุ่มเฟือย<sup>26</sup>

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปัจจุบันมาตรา 35 บรรคแรก บัญญัติว่า

การร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาจะขึ้นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้....” และในวรรคสองของมาตราเดียวกันบัญญัติว่า “คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นจะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้....” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากฎหมายได้ให้อำนาจแก่อัยการถอนฟ้องคดีอาญาได้ตรงข้ามกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายที่อัยการจะถอนฟ้องไม่ได้<sup>27</sup> อันแสดงถึง “หลักเปลี่ยนแปลงไม่ได้”<sup>28</sup> และในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 143(1) ที่สนับสนุนให้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาของอัยการใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ในการสั่งไม่ฟ้องคดีต่างๆ ที่เชื่อว่าพยานหลักฐานต่างๆ ที่รวบรวมมาแสดงว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง

<sup>25</sup> ศรีธรรมาธิเบศ (จิตร ฌ สงขลา) เจ้าพระยา. (2541). *บทพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 เล่ม 1*. หน้า 135.

<sup>26</sup> กุลพล พลวัน. (2521, มกราคม). “ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา.” *วารสารอัยการ*, 1. หน้า 3, 13.

<sup>27</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 156.

<sup>28</sup> คณิต ฌ นคร จ เล่มเดิม. หน้า 44.

โดยอัยการไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอาญาทุกเรื่อง ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีความเห็นสั่งไม่ฟ้องให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง...”<sup>29</sup>

นอกจากนี้ การประชุมอัยการทางวิชาการครั้งที่ 33 เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2511 ได้มีการพิจารณาว่า อัยการจะต้องฟ้องความผิดทุกกรณีหรือไม่ เมื่อมีพยานหลักฐานเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งที่ประชุมลงมติว่าอัยการไม่จำเป็นต้องฟ้องผู้ต้องหาในกรณีดังกล่าวเสมอไป<sup>30</sup> ต่อมากรมอัยการได้ออกระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 โดยวางระเบียบไว้ในข้อ 51 ว่า

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีใดจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงแห่งชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอความเห็นพร้อมสำนวนไปยังอธิบดีกรมอัยการเพื่อสั่ง

แม้ว่าระเบียบการที่กรมอัยการจะวางไว้ค่อนข้างขาดความแน่นอนอยู่มากก็จริงเมื่อเปรียบเทียบกับหลักการของการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีของระบบกฎหมายประเทศสวีเดนและคอมมอนลอว์<sup>31</sup> แต่เมื่อพิจารณาถึงพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 และกฎหมายวิธีพิจารณา

<sup>29</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 บัญญัติว่า

“เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อนให้พนักงานอัยการปฏิบัติ ดังนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง.”

<sup>30</sup> กุลพล พลวัน. แหล่งเดิม. หน้า 14.

<sup>31</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 248 บัญญัติว่า

Article 248. If after considering the character, age and situation of the offender, the gravity of the offense, the circumstances under which the offense was committed, and the conditions subsequent to the offense was committed of the offense, prosecution is deemed unnecessary, prosecution need not be instituted.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 153 ถึงมาตรา 154 เช่น กรณีเนื่องจากความผิดเล็กน้อยของคดี (Case of Minor Matters) กรณีเกี่ยวกับความผิดอาญาต่อความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

ในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้ใช้ดุลพินิจไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาจากเรื่องของประโยชน์สาธารณะ (Public interest) ความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public order) เหตุผลทางค่าใช้จ่าย อายุของผู้กระทำความผิด และคุณธรรมทางกฎหมายที่คุ้มครอง ดูรายละเอียด คณิต ณ นคร จ เล่มเดิม. หน้า 45.

ความอาญาเป็นต้นมา ปรากฏหลักฐานว่าในสมัยที่สำนักงานอัยการสูงสุดยังคงเป็นกรมอัยการ อธิบดีกรมอัยการได้เคยชี้ขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่เป็นผู้กระทำผิด แต่มีเหตุไม่ฟ้องมาแล้วหลาย เรื่อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของอัยการใช้หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ

สิ่งสำคัญที่พนักงานอัยการต้องพิจารณา คือ เงื่อนไขการให้อำนาจในการดำเนินคดี เกี่ยวกับเนื้อหาของคดีนั้น ถ้าปรากฏว่ารู้ตัวผู้กระทำผิด พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องขึ้นอยู่กับ การพิจารณาดังนี้<sup>32</sup>

1. พิจารณาว่าการกระทำที่กล่าวหานั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่
2. ถ้าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิด ก็จะพิจารณาว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่
3. ถ้าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิด และผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดก็พิจารณาต่อไปว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอแก่การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือไม่
4. ถ้าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด และมีพยานหลักฐานเพียงพอแก่การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ก็จะต้องพิจารณาในลำดับท้ายด้วยว่ามีเหตุอันควรไม่ฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่

สำหรับคำว่า “เหตุอันควร” นั้นในทางปฏิบัติพนักงานอัยการเคยสั่งไม่ฟ้องทั้งๆ ที่เชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ดังนี้คือ กรณีสั่งไม่ฟ้องหญิงชราที่มีสตาล์ไว้ในครอบครองเกินอัตรากำหนดในกฎหมาย กรณีร้านจำหน่ายฝิ่นมีมูลฝิ่น กรณีการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ของราษฎรชายแดน และพยานแผ่นดิน เหตุที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องในกรณีดังกล่าว เพราะไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ<sup>33</sup> อนึ่งคดีอาญาที่การฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน เช่น คดีที่เป็นการกระทำความผิดระหว่างบุคคลในครอบครัว การกระทำความผิดโดยเด็ก การกระทำความผิดโดยประมาท ฯลฯ ซึ่งถ้าพนักงานอัยการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดมาพิจารณาประกอบ กล่าวคือพิจารณาว่า ผู้กระทำผิดนั้นมีพื้นฐานประวัติครอบครัว นิสัยใจคอ สภาพแวดล้อม การศึกษาและมูลเหตุอะไรในการกระทำความผิด จึงทำให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า มีเหตุอันควรยอมมีสิทธิสั่งไม่ฟ้องได้ แต่ถ้าเห็นว่าผู้กระทำผิดนั้นได้กระทำความผิดบ่อนจนเข้าลักษณะ เป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย พนักงานอัยการก็ควรสั่งฟ้องคดีทั้งนี้เพื่อให้ศาลนำโทษ หรือวิธีการ เพื่อความปลอดภัยมาใช้แก่ผู้กระทำผิดได้อย่างเหมาะสม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า การดำเนินคดีอาญาของอัยการในประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เพราะนอกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเรา

<sup>32</sup> คณิต ฒ นคร ณ (2537). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 228.

<sup>33</sup> แหล่งเดิม. หน้า 52-53.

จะไม่ได้บังคับให้อัยการต้องฟ้องคดีทุกเรื่องแล้ว ยังอนุญาตให้ออนฟ้องได้ด้วย มีความเห็นของนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า<sup>34</sup> การดำเนินคดีอาญาของอัยการเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ซึ่งหากกฎหมายต้องการให้อัยการมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจในการไม่ฟ้องคดีโดยการอาศัยเหตุอื่นได้แล้ว กฎหมายก็คงกำหนดอำนาจของอัยการเช่นนั้นเอาไว้ ดังเช่นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534<sup>35</sup> ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเรา ไม่ได้ระบุเรื่องอำนาจของอัยการเกี่ยวกับการสั่งคดีเอาไว้ชัดเจนเช่นเดียวกับอำนาจสอบสวนคดีอาญาของอัยการ ที่แทบจะไม่มี ความหมายในสายตาของพนักงานสอบสวน ทั้งที่อัยการเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะใช้ดุลพินิจในการไม่ฟ้องคดีได้ด้วยเหตุดังต่อไปนี้<sup>36</sup>

- ก. ต้องเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด
- ข. คดีที่ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้น ต้องเป็นความผิดที่อัตราโทษตามกฎหมายอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี เช่น

1. ความผิดหลัโทษ (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 367- 398)
2. ความผิดฐานบุกรุก (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362)
3. ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 358)
4. ความผิดฐานรับของโจร (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 357)
5. ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 352)
6. ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 349)
7. ความผิดฐานฉ้อโกง (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 341)

<sup>34</sup> หยุด แสงอุทัย. (2507). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา*. หน้า 14.

<sup>35</sup> พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2534 มาตรา 63 บัญญัติว่า “ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด...”

<sup>36</sup> สุพจน์ ภูมามะชัย. (2542). *คำอธิบาย พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2534*. หน้า 139-141.

## 8. ความผิดฐานหมิ่นประมาท (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326)

ฯลฯ

ค. ต้องเป็นกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจจะกลับ ตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องและผู้อำนวยการสถานพินิจได้แจ้งความเห็นนั้นไปยังพนักงาน อัยการ

ง. ต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้น ยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ตามกำหนดเวลาที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควรแต่ไม่เกิน 3 ปี

เหตุทั้ง 4 ประการ ดังกล่าวข้างต้นต้องประกอบกันครบถ้วนหากขาดเหตุดังกล่าวข้อใด ข้อหนึ่งแล้ว พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 ได้

ดังนั้น การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการจึงต้องมีการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ผู้กระทำผิดอันประกอบไปด้วย ประวัติภูมิหลัง รวมถึงบุคลิกลักษณะ ภาวะแห่งจิต และสิ่งแวดล้อม รวมถึงข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับผู้กระทำผิด มาพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีด้วย เช่นกันว่า จะเห็นชอบตามความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจที่เห็นว่า สามารถทำให้เด็กหรือ เยาวชนกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาลหรือไม่ หากพนักงานอัยการเห็นควรสั่ง ไม่ฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้องนี้กฎหมายบัญญัติให้เป็นที่สุด และอำนาจสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 นี้เป็นอำนาจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ด้วย เพียงแต่อำนาจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นเรื่องที่พนักงานอัยการตรวจสอบแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด หรือการกระทำ ของผู้ต้องหาได้เป็นความผิดหรือพยานหลักฐานอ่อน ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ต่อศาลได้ซึ่งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 นี้ ไม่ถือว่าเป็นที่สุด ยังคงดำเนินการต่อไปตามมาตรา 145 ได้อีก<sup>37</sup> ส่วนการสั่งไม่ฟ้อง เพื่อให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนกลับตนเป็นคนดีนั้น พนักงานอัยการไม่ได้สั่งด้วยตนเองโดยการ ตรวจสอบการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 แต่อย่างใด หากแต่สั่งไม่ฟ้องเพราะเห็นชอบด้วยกับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ ว่าสามารถทำให้เด็ก หรือเยาวชนกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาล และคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงาน อัยการให้เป็นที่สุด ภายหลังพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจฟ้องคดีแล้ว พนักงานอัยการจะต้องจัดทำ คำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 โดยต้องบรรยายการกระทำที่จำเลย

<sup>37</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145.

ได้กระทำตามที่ได้รับความตามการสอบสวน และต้องยืนยันว่าการกระทำนั้นผิดกฎหมายอย่างไร โดยต้องบรรยายให้ชัดเจนที่สุด ให้จำเลยเข้าใจได้ดีว่าเขาได้กระทำอะไร อย่างไรและเป็นผิดกฎหมายอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ถูกต้องกับหลักฟังความทุกฝ่าย กล่าวคือ เพื่อจำเลยจะได้กล่าวแก้ฟ้องได้อย่างถูกต้อง<sup>38</sup> ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5) และควรกล่าวถึงเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่จำเลยมาในท้ายฟ้อง<sup>39</sup> เช่น ประวัติความประพฤติ สถิติปัญหาการศึกษาอบรมเท่านั้น เพราะถ้าอัยการกล่าวในฟ้องโดยระบุข้อเท็จจริงทุกอย่างของผู้กระทำผิด จะช่วยให้ศาลสามารถกำหนดโทษจำเลยได้เหมาะสมขึ้น นอกจากนั้นพนักงานอัยการจะต้องอ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดด้วย<sup>40</sup> และเมื่อมีการสืบพยานเสร็จแล้วก่อนที่จะพิพากษาคดี พนักงานอัยการควรแถลงการณ์ต่อศาลว่าจำเลยกระทำผิดเพราะอะไร ข้อเท็จจริง พยานหลักฐานอย่างไร และควรลงโทษจำเลยเท่าไร เช่น ขอให้ลงโทษ 3 ปี เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติและพนักงานอัยการมักไม่ค่อยกระทำ<sup>41</sup> ทำให้การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลไม่มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิด ตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล ซึ่งต่างจากพนักงานอัยการในประเทศระบบชีวิตลอว์อื่นๆ ที่พนักงานอัยการมีอำนาจในส่วนนี้ เช่น ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน อัยการจะมีหน้าที่ในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับโทษ (Stellung nahme des Staatsanwalts หรือ Recommendation of Sentence)<sup>42</sup> ด้วย ซึ่งความเห็นของอัยการดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดโทษจำเลยอย่างมาก เพราะศาลมักจะลงโทษจำเลยโดยคำนึงถึงอัตราโทษที่อัยการเสนอมา แต่อย่างไรก็ตามความเห็นของอัยการดังกล่าวก็มิได้เป็นข้อผูกมัดศาลที่จะต้องถือปฏิบัติตามในทางปฏิบัติหากศาลไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะของอัยการ ศาลมักจะลงโทษเบากว่า แต่ถ้าศาลลงโทษหนักกว่าโทษที่อัยการเสนอ อัยการอาจอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลในเรื่องอัตราโทษได้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับจำเลย ซึ่งการอุทธรณ์ดังกล่าวเป็นการอุทธรณ์ในสิ่งที่กฎหมายให้อำนาจไว้ว่าจะลงโทษเท่าไรในกรอบที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ ดังนั้นจึงเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง<sup>43</sup> ในการใช้ดุลพินิจของศาลนั่นเอง

<sup>38</sup> คณิต ณ นคร ช (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 375.

<sup>39</sup> ฎีกาที่ 3436/2524. (2526). อัยการนิเทศ เล่ม 45. หน้า 424.

<sup>40</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (6).

<sup>41</sup> คณิต ณ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 331.

<sup>42</sup> Johm H. Langbeing. Op. Cit. p. 78.

<sup>43</sup> ในประเทศญี่ปุ่นถ้าพนักงานอัยการขอลงโทษจำเลยแล้ว ศาลลงโทษน้อยกว่าคำขอของพนักงานอัยการไม่เกิน 10 เปอร์เซ็นต์ พนักงานอัยการจะไม่อุทธรณ์ แต่ถ้าลงโทษน้อยกว่าเกินกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ พนักงานอัยการจึงจะอุทธรณ์ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาล.

## 2. การขอให้ศาลเพิ่มโทษ

การขอให้ศาลเพิ่มโทษ ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่พนักงานอัยการต้องพิจารณาก่อนฟ้องคดี ทั้งนี้เพราะถ้าพนักงานอัยการไม่ขอ ศาลก็ไม่สามารถเพิ่มโทษจำเลยฐานไม่เจ็ดหลายได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ศาลมีคำพิพากษา หรือสั่งเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง” ซึ่งการที่พนักงานอัยการจะขอให้ศาลเพิ่มโทษจำเลยได้ พนักงานอัยการจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดอย่างสมบูรณ์ ซึ่งส่งมาพร้อมกับสำนวนการสอบสวน

## 3. การนับโทษต่อ

การนับโทษต่อ เป็นเรื่องที่พนักงานอัยการจะต้องทำเป็นคำขอให้นับโทษต่อ แม้จะไม่จำเป็นต้องขอมาท้ายฟ้อง แต่ก็ต้องร้องขอก่อนศาลพิพากษา อีกทั้งพนักงานอัยการจะต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าคดีเรื่องอื่นนั้นมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยนี้แล้ว หากมีแต่คำขอแต่ไม่มีคำรับของจำเลยและไม่มีหลักฐานว่าความจริงเป็นดังที่โจทก์ขอ ศาลก็พิพากษาตามที่โจทก์มีคำขอนั้นไม่ได้ ทั้งไม่ใช่หน้าที่ของศาลที่จะตรวจสอบคดีที่โจทก์อ้างขอให้นับโทษต่อ จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการแถลงให้ทราบศาลพิพากษาคดีก่อนอย่างไร<sup>44</sup> ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดมีประโยชน์ต่อพนักงานอัยการในการตรวจสอบประวัติการกระทำผิดของจำเลย ว่าศาลในคดีก่อนพิพากษาว่าอย่างไร

## 4. การขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

สำหรับการขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ก็เป็นสิ่งสำคัญที่พนักงานอัยการต้องพิจารณาก่อนฟ้องคดี โดยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้พนักงานอัยการทราบถึงประวัติต่างๆ ของผู้กระทำความผิด เพื่อพนักงานอัยการจะได้ขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ทั้งนี้เพราะการฟ้องขอให้กักกันกฎหมายกำหนดให้อำนาจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ<sup>45</sup> นอกจากนั้นพนักงานอัยการยังสามารถขอให้ศาลสั่งห้ามมิให้ผู้พ้นโทษเข้าในเขตกำหนดเป็นเวลาไม่เกินห้าปี ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของประชาชน<sup>46</sup> หรือในกรณีที่ยังไม่มี การกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่มีพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ใดผู้หนึ่งหรือหลายคนจะก่อเหตุร้าย ให้เกินอันตรายแก่บุคคลหรือ ทรัพย์สินของ ผู้อื่นพนักงานอัยการอาจขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความ ปลอดภัยแก่ผู้หนึ่งได้<sup>47</sup>

<sup>44</sup> จิตติ ดิงสัทย์. (2536). กฎหมายอาญา ภาค 1. หน้า 866.

<sup>45</sup> ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 43.

<sup>46</sup> ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 45.

<sup>47</sup> ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46.

ข้อมูลที่ได้จากในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนและในชั้นพนักงานอัยการ ที่รวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหลายของผู้ต้องขังมาใช้ประกอบการปรับใช้โทษให้เหมาะกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นประโยชน์ที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดในชั้นสอบสวนของตำรวจ จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสังคดี ว่าสมควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ผู้ต้องหาศาล อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อพนักงานอัยการในการที่จะแถลงต่อศาล เพื่อประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติโดยภูมิหลังและความประพฤติอันเป็นอาฉิมของผู้ต้องหา เพื่อนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสังคดี ซึ่งการมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอในชั้นสอบสวน และฟ้องร้องจะเป็นประโยชน์ต่อศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี กล่าวคือการมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดอย่างครบถ้วนถูกต้องในชั้นพิจารณาจะทำให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาลงโทษได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด โดยในระหว่างพิจารณาศาลสามารถเป็นผู้สืบพยานได้โดยการสืบพยานเพิ่มเติม ศาลจะสืบเองหรือส่งประเด็นไปสืบก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 มาตรา 229 ซึ่งการสืบพยานนี้ศาลสามารถสืบในเรื่องประวัติ ภูมิหลังและความประพฤติอันเป็นอาฉิมของจำเลยได้ เพื่อให้ศาลมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยอย่างเพียงพอ นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาในฟ้องหรือในสำนวนสอบสวน อันจะเป็นประโยชน์ต่อศาลในการพิพากษากำหนดโทษจำเลยให้เหมาะสมและเป็นธรรม ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของจำเลยให้สามารถกลับตนเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้ และจะมีผลในเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังต่อไป

#### 4.3 การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังในประเทศไทย

การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังถือว่าเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลเพื่อดำเนินการอบรมแก้ไข พื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมและความประพฤติของผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ซึ่งในการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังนอกจากจะกระทำเพื่อประโยชน์และสะดวกแก่การควบคุมและอบรมแก้ไขผู้ต้องขังแล้วยังช่วยลดความตึงเครียดพร้อมทำให้ทัศนคติและความรู้สึกของผู้ต้องขังดีขึ้น ซึ่งจะกล่าวดังนี้<sup>48</sup>

<sup>48</sup> อัจฉริยา ชูตินันท์, เล่มเดิม, หน้า 196.

#### 4.3.1 ความหมายของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการอันต่อเนื่องซึ่งจะมีอยู่ตลอดเวลาที่ผู้ต้องขังถูกควบคุมกักขังอยู่ในเรือนจำ จนกระทั่งได้รับการพัฒนาการลงโทษหรือปลดปล่อย ทั้งนี้เพื่อการแก้ไขผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลด้วยการค้นหาหารวบรวม<sup>49</sup> และวิจัยประวัติเรื่องราวต่างๆ ทั้งหมดอันเกี่ยวกับผู้ต้องขังซึ่งมีอิทธิพลในการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้ต้องขังนั้นเพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนที่จะปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดีและสามารถกลับเข้าสู่สังคมอย่างปกติสุขได้

#### 4.3.2 วัตถุประสงค์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. เพื่อการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนต่างๆ ของผู้ต้องขังเช่น ประวัติภูมิหลัง การศึกษา สภาพครอบครัว ประวัติทางสังคม สภาพจิตใจ ทักษะ ความเชื่อทางศาสนา ความรู้ความสามารถ ความถนัด ความสนใจทางสันตินาการ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของผู้ต้องขัง
3. เพื่อวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
4. เพื่อจัดรูปแบบประเภทกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการ ความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและพฤติกรรมของผู้ต้องขังในแต่ละราย เช่น การฝึกอบรมอาชีพผู้ต้องขังด้านต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออาศัยกิจกรรมหรือการอบรมและฝึกอาชีพเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาแก้ไขผู้ต้องขังให้สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมตลอดจนทัศนคติความรู้สึคนึกคิดที่บกพร่อง หรือในทางลบ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังกลับตัวเป็นพลเมืองดีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข

#### 4.3.3 การแยกขัง

การแยกขัง<sup>50</sup> หมายถึง การแยกคนที่คุมขังเป็นแดนๆ แยกประเภทเรือนจำและทัณฑสถาน เช่น ทัณฑสถานวัยหนุ่ม ทัณฑสถานหญิง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษและเรือนจำกลาง มีแยกประเภทผู้ติดยาเสพติด แดนของนักโทษที่เป็นโรคติดต่อ แดนของนักโทษที่กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกายเป็นต้น

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังกับการแยกขัง ไม่ใช่ออย่างเดียวกัน การแยกขังเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเท่านั้น กล่าวคือ การแยกขังเป็นเพียงการจำแนก กลุ่ม ผู้ต้องขัง

<sup>49</sup> ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2525). สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ. หน้า 247.

<sup>50</sup> ประเทือง ธนิยผล. เล่มเดิม. หน้า 186.

เท่านั้นยังไม่ถึงขั้นผู้ต้องขังแต่ละคน และยังไม่ได้มีการกำหนดวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมต่อผู้ต้องขังแต่ละคน การแยกเรือนจำหรือแยกแดนเป็นการแยกอย่างหยาบๆ โดยอาศัยฐานหรือโทษจากการกระทำความผิดเพื่อประโยชน์ในการควบคุม

การแยกคุมขัง นั้นเป็นสิ่งจำเป็นประการแรกของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน

#### 4.3.4 การจำแนกลักษณะซ้ำ

การจำแนกลักษณะซ้ำ<sup>51</sup> คือ การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังอีกครั้งหนึ่ง เพราะไม่แน่ใจว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในครั้งแรกนั้นจะถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ เพราะอาจมีบางสิ่งบางอย่างผิดพลาดได้ และอีกประการหนึ่ง การที่ผู้ต้องขังเข้ามาสู่สิ่งแวดล้อมในทัณฑสถานจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้ต้องขังนั้นทั้งทางดีและไม่ดี ฉะนั้นจึงต้องมีการติดตามผลเพื่อจะดูว่าการจำแนกลักษณะและแผนการแก้ไขอบรมที่ปฏิบัติอยู่นั้นถูกต้องหรือไม่อย่างไร การจำแนกลักษณะซ้ำจะได้วางหลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอีกครั้งให้สอดคล้องเหมาะสมกับพฤติกรรมความประพฤติของผู้ต้องขังที่เปลี่ยนแปลงไป หลังจากได้ใช้ชีวิตในเรือนจำระยะเวลาหนึ่งแล้ว การจำแนกลักษณะซ้ำนี้ควรกระทำทุก 6 เดือนหรือ 1 ปี จนกว่าผู้ต้องขังจะได้รับการพักการลงโทษหรือพ้นโทษ

หลักการของการจำแนกลักษณะซ้ำ คือเมื่อผู้ต้องขังมีพฤติกรรมความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปจากระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำ ก็มีผลกระทบต่อควบคุมและโครงการปฏิบัติที่ใช้ในการปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขังในระยะแรกว่าไม่เหมาะสมเสียแล้ว จำเป็นต้องปรับปรุงการดำเนินการใหม่ โดยเจ้าหน้าที่ควบคุมจะรายงานประพฤติกกรรมของผู้ต้องขังซ้ำอีกครั้งในทางปฏิบัติจะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำปีละครั้ง หรืออาจเร็วขึ้นในรายที่ผู้ต้องขังมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก และมีเหตุจำเป็นโดยพิจารณาเป็นรายบุคคล

#### 4.3.5 ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง<sup>52</sup>

1. เป็นประโยชน์ในการวางแผนและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ทั้งยังรวมถึงการวิเคราะห์และดำเนินการติดตามตรวจสอบพิจารณาผู้ต้องขังแต่ละราย จนกระทั่งได้รับการลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษหรือพ้นโทษไป

2. เป็นผลดีแก่การบริหาร การปกครอง ควบคุมผู้ต้องขัง และทำให้ระเบียบวินัยของผู้ต้องขังดีขึ้น รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายของราชทัณฑ์ในระดับสูง

<sup>51</sup> แหล่งเดิม. หน้า 187.

<sup>52</sup> อัจฉริยา ชูตินันท์. เล่มเดิม. หน้า 198.

3. ทำให้เกิดแรงจูงใจในการฝึกอาชีพหรือทำให้ฝึกอาชีพและใช้แรงงานผู้ต้องขังได้ถูกต้องตามความถนัดของแต่ละคน

4. ทำให้ทัศนคติและความรู้สึกของผู้ต้องขังดีขึ้น เพราะเขาได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม จึงเป็นการช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ควบคุมเป็นการลดความตึงเครียดของผู้ต้องขัง

5. เป็นประโยชน์ในการพิจารณาแยกประเภทผู้ต้องขัง ตามหลักทฤษฎีปฏิบัติที่เหมาะสมผลยิ่งขึ้น

6. การเป็นการช่วยลดภาวะความเลียงภัยในการหลบหนีและการก่อการจลาจลของผู้ต้องขัง

7. เป็นประโยชน์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังออกทำงานสาธารณะ

8. เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชน

#### 4.3.6 อุปสรรคของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง<sup>53</sup>

อุปสรรคของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะประสบความสำเร็จดำเนินการไปตามเป้าหมายได้ต้องประกอบไปด้วยความพร้อมในด้านต่างๆ ของเรือนจำและทัณฑสถานทั้งในด้านสถานที่อุปกรณ์และบุคลากร แต่ในทางปฏิบัติมีอุปสรรคหลายประการที่ทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการไปได้ไม่ราบรื่นดีเท่าที่ควรได้แก่

1. ความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานซึ่งเป็นปัญหาใหญ่มากของทุกเรือนจำ โดยเฉพาะเรือนจำในประเทศที่กำลังพัฒนาเรือนจำที่แออัดมักเกิดเหตุร้ายได้ง่ายและเสมอๆ

2. บุคลากรของเรือนจำและทัณฑสถานขาดความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

3. ผู้บัญชาการขาดความดูแลเอาใจใส่

4. ปัญหาด้านแนวคิดและการยอมรับเห็นคุณค่าของระบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพราะที่ผ่านมามูลค่าทางทฤษฎีบางส่วนยังยึดมั่นในระบบทฤษฎีแบบเก่าๆ ที่เห็นว่าผู้ต้องขังเป็นคนชั่วร้าย คือด้านแก้ไขไม่ได้ มีความเชื่อว่าผู้ต้องขังเหล่านั้นไม่สามารถที่จะแก้ไขฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้และคิดว่าการแก้ไขเป็นเพียงแต่ทฤษฎีเท่านั้น ไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้ได้ผลจริงๆ

5. ขาดบุคลากรด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยาแนะแนวเพื่อมาช่วยงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำ

<sup>53</sup> แหล่งเดิม, หน้า 198.

#### 4.3.7 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง<sup>54</sup>

ขั้นแรกเป็นกระบวนการรับตัวผู้ต้องขังซึ่งตาม พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ การรับตัวผู้ต้องขัง<sup>55</sup> ที่ให้เจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เว้นแต่ได้รับหมายอาญา หรือเป็นเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ เมื่อเจ้าหน้าที่เรือนจำซึ่งทำการรับตัวผู้ต้องขังได้ตรวจสอบทั้งตัวและเอกสารถูกต้องครบถ้วนแล้ว ต้องให้เจ้าหน้าที่ซึ่งควบคุมตัวผู้ต้องขังส่งตัวมายังเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นๆ ลงชื่อกำกับไว้ในเอกสารนำส่ง หรือสมุดรับตัวเป็นหลักฐาน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบให้ถูกต้องให้ปฏิบัติดังนี้ตามมาตรา 12

##### 1. ตรวจสอบสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขัง

ให้เจ้าพนักงานชายค้นตัวผู้ชายและเจ้าพนักงานหญิงค้นตัวผู้หญิง ถ้าไม่มีเจ้าพนักงานหญิงก็ให้ผู้ต้องขังแสดงสิ่งของตนเอง ถ้ายังสงสัยให้เชิญหญิงที่น่าเชื่อถือมาช่วยกันและถ้าค้นเจอทรัพย์สินสิ่งของต้องห้ามให้ดำเนินการตามระเบียบว่าด้วยทรัพย์สินผู้ต้องขัง

##### 2. ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขัง

ถ้าวันนั้นตรวจอนามัยไม่ได้ให้เลื่อนไปวันอื่นให้เร็วที่สุดถ้าเจอผู้ต้องขังป่วยให้รีบรักษาถ้ามีโรคติดต่อให้จัดแยกจากผู้ต้องขังอื่นให้แพทย์แจ้งวิธีดูแลและถ้าต้องส่งตัวไปรักษาที่อื่นให้ปฏิบัติตามระเบียบการอนามัยและสุขาภิบาล

##### 3. จัดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ต้องขัง

ต้องจดข้อความดังนี้อันได้แก่ ชื่อสกุล สัญชาติ ตำแหน่งบรรพชน ภูมิลำเนาและที่อยู่ ปัจจุบัน การศึกษา การประกอบอาชีพ สถานภาพทางครอบครัว ประวัติการกระทำผิด ฐานความผิด และกำหนดโทษกักขังครั้งนี้ ที่อยู่ปัจจุบันของญาติซึ่งจะให้ติดต่อด้วยความจำเป็น

บันทึกเรื่องราวของผู้ต้องขังต้องจัดทำแบบบันทึกเรื่องราวผู้ต้องขังเข้าใหม่ ประกอบด้วยถ่ายรูปทั้งด้านหน้าตรงและด้านข้างครึ่งตัวทั้ง 2 ข้าง ขนาดไม่น้อยกว่า 2x2 นิ้ว ติดไว้กับบันทึก

พิมพ์ลายนิ้วมือหรือสิ่งแสดงลักษณะเฉพาะของบุคคลตรงจุดใดก็ได้ของบันทึก

ซึ่งกระบวนการแรกรับตัวตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ นี้เป็นส่วนหนึ่งในการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังที่มีการดำเนินการ 6 ขั้นตอนดังนี้

<sup>54</sup> คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง.

<sup>55</sup> พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 8 เจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เว้นแต่ได้รับหมายอาญา หรือเป็นเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ.

1. ดำเนินการศึกษาหรือรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขังแต่ละคน (First Finding) เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับคดีและการรับโทษทางอาญา ประวัติครอบครัว การคบเพื่อนและบุคลิกภาพโดยทั่วไประดับสติปัญญา ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสาเหตุเกี่ยวกับการกระทำความผิด ประวัติการกระทำความผิด พื้นฐานความผิด ความถนัด ประวัติการประกอบอาชีพ ตลอดจนข้อมูลในเรื่องอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว ตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคลซึ่งดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีความรู้พื้นฐานทางด้านสังคมสงเคราะห์หรือด้านจิตวิทยา อาญาวิทยากระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรืองานราชทัณฑ์ ทั้งนี้ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าวมาเป็นอย่างดี โดยจะต้องพยายามศึกษาข้อมูลรายละเอียดที่ต้องการให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องเหตุแห่งการกระทำผิดซึ่งการรวบรวมข้อมูลอาจดำเนินการได้โดยการสัมภาษณ์หรือสอบประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังทางตรงและทางอ้อม และเมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวมาแล้วเพื่อให้แน่ใจว่าถูกต้องและแน่นอนเชื่อถือได้ จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการวิเคราะห์ (Diagnosis) เพื่อวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมทั้งในด้านควบคุมและการอบรมแก้ไขเพื่อพัฒนานิสัยเป็นรายบุคคล

2. วางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล (Individual Treatment Planning)<sup>56</sup> รวมทั้งการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติ (Treatment Activities) เพื่อให้การบำบัดรักษาอบรมแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังสอดคล้องกับสภาพร่างกายจิตใจ ระดับสติปัญญา พื้นฐานความรู้ความถนัดรวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำผิด ภูมิหลังของครอบครัวและสภาพแวดล้อมของสังคมภายนอก โดยนำข้อมูลทุกด้านที่ได้จากการดำเนินการในข้อ 1 มาสรุปวิเคราะห์และมากำหนดแผนงานหรือแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคนโดยจัดความสำคัญก่อนหลัง (Priority) ของมาตรการดังกล่าวไว้ด้วยตลอดจนกำหนดหน่วยงานที่จะต้องรับผิดชอบและระยะเวลาของกิจกรรมปฏิบัติให้ชัดเจนด้วย

3. การนำแผนที่ได้นำการตามข้อ 2 ไปปฏิบัติ<sup>57</sup> เมื่อเรือนจำและทัณฑสถานได้กำหนดแผนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคนแล้ว ต้องดำเนินการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดกิจกรรมปฏิบัติตามลำดับความสำคัญที่ได้กำหนดไว้ในแผนและระยะเวลาที่กำหนด ทั้งในเรื่องของการบำบัดรักษา การอบรมแก้ไข การพัฒนาจิตใจ การให้การศึกษาวิชาสามัญวิชาชีพ

<sup>56</sup> คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. หน้า 4.

<sup>57</sup> แหล่งเดิม. หน้า 4.

4. การติดตามผลลักษณะการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง<sup>58</sup> เมื่อได้มีการปฏิบัติตามแผนที่ได้มีการนำไปปฏิบัติตามข้อ 3 ในระยะหนึ่งแล้วจะต้องมีการติดตามผลว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวได้ผลหรือไม่เพียงใด มีปัญหาข้อขัดข้องในเรื่องใด ทั้งในด้านส่วนตัวผู้ต้องขัง ด้านการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมทั้งความพร้อมในด้านการนำไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ หากเห็นว่าการปฏิบัติของผู้ต้องขังยังไม่ได้ผลหรือยังไม่เป็นที่น่าพอใจ จะต้องดำเนินการการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อหาข้อบกพร่องของการจำแนกลักษณะในครั้งแรก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

5. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ<sup>59</sup> (Reclassification of Prisoner) โดยปกติจะต้องดำเนินการทุก 6 เดือนหรือ 1 ปี หลังจากที่ได้ดำเนินการในเรื่องไปแล้วหรือดำเนินการโดยทันทีเมื่อปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวเพื่อปรับปรุงแก้ไขแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวให้เกิดผลดียิ่งขึ้นต่อไป

6. การวางแผนหรือการเตรียมการปล่อยตัวผู้ต้องขัง<sup>60</sup> เมื่อผู้ต้องขังใกล้จะได้รับการปล่อยตัว โดยเหลือการกำหนดเวลาพ้นโทษไม่เกิน 6 เดือน จะต้องมีการนำข้อมูลต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในขณะที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำไปใช้ในการจัดทำแผนหรือโครงการเตรียมการปล่อยตัวผู้ต้องขังดังกล่าวตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยการให้การสงเคราะห์ในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการที่ผู้ต้องขังจะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ตามปกติภายหลังพ้นโทษ เป็นการเชื่อมโยงแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำเข้ากับแผนการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว ซึ่งจะมีผลให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายไม่มีผู้ที่กลับมาต้องโทษอีกหรือกลับมาต้องโทษอีกเป็นส่วนน้อย

#### 7. วิธีการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง<sup>61</sup>

เรือนจำหรือทัณฑสถานต้องกำหนดนโยบายและแผนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างชัดเจนโดยมีวิธีปฏิบัติดังนี้

1. เรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ควรจัดให้มีแดนแรกรับสำหรับแยกผู้ต้องขังแรกรับ ซึ่งได้แก่ผู้ต้องขังเข้าใหม่และผู้ต้องขังที่ย้ายมาจากเรือนจำอื่นไว้โดยเฉพาะประมาณ 1-4 สัปดาห์เพื่อจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่การจัดทำทะเบียนประวัติ (รท1) การจัดทำข้อมูลตามแบบจำแนก

<sup>58</sup> แหล่งเดิม.

<sup>59</sup> แหล่งเดิม.

<sup>60</sup> แหล่งเดิม.

<sup>61</sup> แหล่งเดิม. หน้า 5.

ลักษณะผู้ต้องขัง (จน1) โดยเจ้าหน้าที่สอบประวัติได้สังเกตพฤติกรรม ให้การปฐมนิเทศ อบรม แนะนำให้ทราบถึงกฎระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆ ในการปฏิบัติตนของเรือนจำ ตลอดจนการทดสอบทางจิตวิทยาการตรวจสอบสภาพร่างกายและจิตใจ เพื่อให้ผู้ต้องสามารถปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมใหม่ในเรือนจำได้ ก่อนจะส่งไปรับการปฏิบัติร่วมกับผู้ต้องอื่นๆ ตามความเหมาะสม ยกเว้นผู้ต้องบางรายที่มีอัตราโทษสูงหรือพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจเพื่อความปลอดภัยในการควบคุมอาจแยกขังไว้ต่างหากเพื่อให้การปฏิบัติตามความเหมาะสมต่อไป

2. ให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งมอบหมายให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบและ ดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามความเหมาะสมกับลักษณะงาน ปริมาณ และจำนวนผู้ต้องขัง โดยให้พิจารณาผู้จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีในสาขาจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ อาชีววิทยา ทัณฑวิทยากระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือการบริหารงานราชทัณฑ์ ถ้าไม่มีผู้จบในสาขาใด สาขาหนึ่งดังกล่าวอาจให้ผู้ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องจากกรมราชทัณฑ์แทนได้

3. ให้ผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถาน ประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานทุกฝ่าย ให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการ จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตลอดจนแนะนำแนวทาง วิธีปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ เพื่อให้สามารถ ดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตลอดจนแนะนำแนวทาง วิธีปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ เพื่อให้ สามารถดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานได้อย่างถูกต้อง เป็นระบบ และดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน

4. เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านการ จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จะต้องดำเนินการสัมภาษณ์สอบประวัติผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ทุกรายให้เสร็จ ภายในเวลาไม่เกิน 4 สัปดาห์นับตั้งแต่เรือนจำหรือทัณฑสถานได้รับตัวไว้ตามแบบการสอบประวัติ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง(จน1) เพื่อให้ทราบรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง ตลอดจนสังเกต บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้ต้องในการสัมภาษณ์ รวมทั้งพฤติกรรมอื่นๆ ที่ได้รับทราบหรือรับฟังจากผู้อื่น หรือแหล่งข่าวอื่นพร้อมทั้งศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากทะเบียนประวัติ รายตัวผู้ต้องขัง และการสืบเสาะจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปความคิดเห็นวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความ เหมาะสมของผู้ต้องขังแต่ละคนต่อไป

เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วให้สรุปข้อมูลประวัติผู้ต้องขังลงในแบบรายงานคณะกรรมการ (จน1/1) เพื่อนำเสนอคณะกรรมการพิจารณากำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตามความเหมาะสม ของแต่ละคนต่อไปโดยให้ส่งแบบรายงานให้คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้ศึกษา รายละเอียดล่วงหน้าก่อนการประชุมอย่างน้อย 2 วัน ในการสัมภาษณ์หรือสอบประวัติผู้ต้องขังนั้น

ควรดำเนินการในแดนแรกหรือสถานแรกหรือสถานที่อื่นที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ โดยต้องเรียบเรียงเป็นสัดส่วน

5. ให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งแต่งตั้งคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ประกอบด้วยคณะผู้บริหารเรือนจำและผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นประธานกรรมการ เจ้าหน้าที่ต่างๆ ที่มีความรู้ ความชำนาญในด้านการศึกษา การอาชีพ การบำบัดรักษาหรือผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง อนุศาสตราจารย์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุม แพทย์หรือพยาบาลประจำเรือนจำ ร่วมเป็นกรรมการ นอกจากนี้เชิญบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้ เช่นจิตแพทย์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม การแต่งตั้งคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้รายงานกรมราชทัณฑ์ ทราบทุกครั้ง

6. การประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังควรจัดให้มี 1-2 ครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ต้องขังแต่ละเรือนจำโดยคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีหน้าที่ตรวจวิเคราะห์ผู้ต้องขังจากประวัติข้อมูลที่เจ้าหน้าที่จำแนกผู้ต้องขังนำเสนอและรายงานตามแบบ จน1/1 เพื่อพิจารณากำหนดแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้นำผู้ต้องขังมาแสดงการตรวจร่างกายให้คณะกรรมการดู บุคลิกลักษณะและสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ต้องได้แสดงความคิดเห็นด้วย เพื่อวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคนโดยลำดับความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่ปฏิบัติ

7. ฝ่ายจำแนกลักษณะคุมประพฤติหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่เรือนจำ มอบหมายให้รับผิดชอบงานด้านจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจัดประชุม โดยเชิญคณะกรรมการจำแนกเข้าร่วมประชุมพิจารณากำหนดแผนการปฏิบัติตามเวลาที่กำหนด

8. เมื่อการประชุมเสร็จลงแต่ละครั้ง ให้เจ้าหน้าที่จำแนกผู้ต้องขังจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ต้องขังที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการแล้วว่าควรได้รับการปฏิบัติอย่างไร มีหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ นำเสนอผู้บัญชาการเรือนจำสั่งตามมติคณะกรรมการเพื่อให้มีการนำไปปฏิบัติตามแผนการที่ได้กำหนดไว้ต่อไป ตามแบบ จน1/2 และ 1/3 และประสานฝ่ายต่างๆ ให้ทราบ

9. ฝ่ายต่างๆ ที่รับผิดชอบปฏิบัติตามแผนที่คณะกรรมการกำหนด เมื่อแจ้งรายชื่อและแนวทางปฏิบัติแล้วต้องรับตัวผู้ต้องขังจากแดนแรกไปปฏิบัติตามแผน หากมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะทราบเพื่อดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำและเสนอคณะกรรมการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม

10. เมื่อปฏิบัติตามแผนไปได้ระยะหนึ่ง ประมาณ 6 เดือนให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในขณะนั้นซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้ต้องขังดำเนินการติดตามผลการจำแนกลักษณะ เพื่อให้ทราบปัญหา

หรือไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจหรือไม่ ให้เจ้าหน้าที่จำแนกสรุปผลส่งผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

11. การจัดเก็บข้อมูลผู้ต้องขังในการจำแนกให้ฝ่ายที่รับผิดชอบงานจำแนกจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในแฟ้มจำแนกลักษณะผู้ต้องขังพร้อมข้อมูลของฝ่ายต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังต่อไป

หากเรือนจำสามารถจัดทำแฟ้มประวัติผู้ต้องขังได้เพื่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไว้โดยเฉพาะได้จะเป็นการดี

12. ให้เรือนจำและทัณฑสถานรายงานผลการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังให้กรมราชทัณฑ์ทราบวันที่ 5 ของเดือนถัดไป

13. ให้เรือนจำและทัณฑสถานจัดทำแผนการบำบัดฟื้นฟูหรือโครงการเตรียมปล่อยตัวสำหรับผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะมาแล้ว และเหลือไม่เกิน 6 เดือน โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อเตรียมความพร้อมหรือให้การอนุเคราะห์แก่ผู้ต้องขังในเรื่องต่างๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละคนต่อไป

#### 4.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย

4.4.1 การนำข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่เป็นผลสืบต่อข้อพิจารณาเปรียบเทียบกระบวนการรับตัวในประเทศไทย

การได้ข้อมูลของผู้ต้องขังในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจกับอัยการ ตำรวจเป็นองค์กรแรกที่มีบทบาทอย่างมากในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับความผิดอาญาที่เกิดขึ้น รวมถึงข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพราะการสอบสวนเป็นงานเริ่มต้นที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีต่อไปของอัยการและศาล ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานสอบสวน มีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความจริง<sup>62</sup> ดังนั้นพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเพียงเพื่อใช้ยืนยันผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องคำนึงถึงพยานหลักฐานที่เป็นผลสืบต่อผู้ต้องหาด้วย<sup>63</sup> รวมทั้งพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหา<sup>64</sup> เนื่องจากการวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่ต้องพิจารณาโดยฟังความทุกฝ่าย (audiatur et altera pars) โดยเฉพาะ

<sup>62</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131, 138.

<sup>63</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 (1).

<sup>64</sup> พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2534 มาตรา 34.

อย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาในฐานะเป็นประธานในคดีจะต้องมีสิทธิต่างๆ ในการที่จะต่อสู้คดีและแก้ข้อกล่าวหาได้<sup>65</sup> จากเจตนารมณ์กฎหมายแสดงให้เห็นว่าเจ้าพนักงานของรัฐผู้ดำเนินการสอบสวนคดีอาญาต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) กล่าวคือ ต้องดำเนินคดีด้วยความรอบคอบและเที่ยงธรรม แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวน มักจะทำตัวเป็นปรปักษ์กับผู้ต้องหาโดยพนักงานสอบสวนมักจะรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพียงเพื่อฟ้องคดี และมุ่งที่จะพิสูจน์ให้เห็นเพียงว่าผู้ต้องหาคือผู้กระทำความผิดเท่านั้น โดยยึดแนวทางตามระเบียบเกี่ยวกับคดีข้อ 254 ซึ่งวางระเบียบว่าผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องรวบรวมพยานของผู้ตรวจหา เพราะพนักงานสอบสวนมีหน้าที่พิจารณาเพียงว่าคดีพอมิมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หากใช้ผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ทำให้ความเข้าใจของพนักงานสอบสวนคลาดเคลื่อนไปจากหน้าที่อันแท้จริง ตามกฎหมายและทำให้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวจำเลยมีโอกาสเข้ามาสู่ความรู้ของศาลได้น้อยลง เพราะพนักงานสอบสวนจะเน้นไปที่พยานหลักฐานเพื่อมาสืบสนับสนุนความผิดตามฟ้องเท่านั้น โดยละเลยที่จะสอบสวนในประเด็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138<sup>66</sup> มีผลทำให้การสอบสวนดำเนินคดีฝ่ายรัฐไม่ใช่การตรวจสอบข้อเท็จจริง ดังนั้นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในคดีอาญาจึงควรรวบรวมข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีและเป็นผลร้าย รวมถึงเหตุบรรเทาโทษต่างๆ ของผู้ต้องหาด้วย เพื่ออัยการจะได้นำข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้แถลงต่อศาลในการที่ศาลจะใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อลงโทษจำเลยให้เหมาะสมกับความผิดที่จำเลยได้กระทำ

การที่สำเนาสอบสวนไม่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ย่อมมีผลต่อการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการ เพราะการสั่งคดีที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบ โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ ตามหลักฟังความทุกฝ่ายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120, 131, 134 และ 138 ดังนั้นเมื่อปรากฏว่าสำนวนสอบสวนขาดความสมบูรณ์ พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143<sup>67</sup> แต่ในทางปฏิบัติ

<sup>65</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134, 135.

<sup>66</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 บัญญัติว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา.

<sup>67</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 บัญญัติว่า “....พนักงานอัยการมีอำนาจ (ก) สั่งตามที่เห็นสมควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป.....”

พนักงานอัยการมักไม่ได้สั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมตามบทบาทของตน ตามที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ให้อำนาจไว้ ทำให้ไม่สามารถใช้ดุลพินิจถ่วงถ่วงคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพว่าสมควรสั่งฟ้องร้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำผิด ประกอบกับการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยยังไม่เปิดโอกาสให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการกำหนดโทษเบื้องต้น โดยสามารถเสนอความเห็นเกี่ยวกับอัตราโทษที่จำเลยสมควรได้รับต่อศาลภายหลังสืบพยานเสร็จแล้วได้ ว่าสมควรลงโทษจำเลยอย่างไร จึงจะเหมาะสมเหมือนในประเทศเยอรมัน ที่พนักงานอัยการมีอำนาจในส่วนนี้ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถเสนอโทษที่จะลงแก่จำเลยต่อศาลได้ เป็นผลให้ไม่อาจอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลยและประชาชนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้กระทำผิด เพราะข้อเท็จจริงเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่อัยการในการวินิจฉัย สังคดี และอัยการเองก็ควรที่จะนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นไปแถลงในศาล เพื่อประโยชน์แก่จำเลยด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่จำเลยและสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง โดยการปรับใช้การลงโทษของศาลให้มีความเหมาะสมเพื่อจะได้มีคำพิพากษาจำคุกในระยะเวลาที่เหมาะสมซึ่งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ 2479 มาตรา 8 เจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำเว้นแต่จะได้รับหมายอาญา หรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ คำว่าหมายอาญา คือศาลได้มีคำพิพากษาให้จำคุก แต่กฎหมายดังกล่าวมิได้ระบุวิธีการรูปแบบไว้จึงออกกระเบียบภายในมาใช้กับการรับแรกตัวของไทยนั้นเป็นการคัดแยกประเภทของนักโทษให้ไปอยู่ในแต่ละแดน

แม้ราชทัณฑ์มีการอ้างหลัก Individualization of Punishment มาใช้ในการในเรื่องการจำแนกนักโทษให้เข้าไปอยู่ในแต่ละแดน โดยใช้ประวัติที่รวบรวมขึ้นชั้นราชทัณฑ์เท่านั้น เท่ากับว่าราชทัณฑ์ต้องรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำผิดทั้งหมดเท่าที่หามาได้มาใช้ในการจำแนกผู้ต้องขังเข้าแดนเท่านั้นซึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเรา มีด้านแรกของกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนตามมาตรา 131 พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิด เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำ ความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยพิจารณาถึงถ้อยคำ พฤติการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หมายรวมถึงประวัติของผู้ต้องขัง ลักษณะการกระทำความผิดว่าเป็นอาชญากรรมอาชิวหรือไม่ว่หรือเขาเพิ่มกระทำผิดครั้งแรก สาเหตุของการกระทำความผิด สภาพจิตใจนิสัยส่วนตัว สภาพทางเศรษฐกิจ บุคลิกภาพลักษณะสภาพแวดล้อมที่เขาได้อาศัยอยู่ แนวโน้ม สมรรถภาพ มาประกอบในการทำสำนวนส่งให้อัยการว่าเห็นฟ้องหรือควรฟ้องหรือไม่ และหน้าที่อีกประการคือ มาตรา 138 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือ

ส่ง ประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาณัติของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา มาพิจารณาในสำนวนด้วย

จากมาตราทั้งสองไม่มีการใช้จริงในประเทศไทย โดยการสอบสวนของไทยเป็นลักษณะการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดว่าครบองค์ประกอบที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่แล้วทำความเห็นส่งให้พนักงานอัยการ<sup>68</sup> ต่อไปโดยไม่มีการนำข้อเท็จจริงจากพฤติการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดมาใช้ประกอบการพิจารณาแต่ปัญหาที่ปรากฏในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ คือ เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการมักจะละเลยมิได้ตรวจสอบว่า มีพยานหลักฐานที่ครอบคลุมถึงผลดีต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้กระทำความผิดบ้างหรือไม่ เพียงใด และในกรณีที่พบข้อบกพร่องดังกล่าว พนักงานอัยการก็มักไม่ได้สั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมตามบทบาทของตนที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้กำหนดให้อำนาจ บทบาท และหน้าที่ของพนักงานอัยการดังกล่าว อัยการจึงไม่อาจมีข้อมูลของผู้กระทำความผิดมาใช้ตั้งคดีเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในเนื้อหาของคดี พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาในชั้นแรกแค่คดีนั้นมีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือไม่ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าคดีนั้นมีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีไว้ก็จะพิจารณาในเนื้อหาของคดีต่อไป จึงนำไปสู่ปัญหาการขาดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อนำมาประกอบดุลพินิจในการตั้งคดี ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดใช้ประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจว่าสมควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานอัยการจะต้องสอดส่องดูแล ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์แห่งบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด และพนักงานอัยการควรเกิดพยานหลักฐานทั้งในส่วนที่เป็นผลดีและส่วนที่เป็นผลร้ายของผู้ต้องหาต่อศาล เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจพิจารณากำหนดโทษอย่างรอบด้านและเหมาะสม พร้อมทั้งเสนออัตราโทษที่เหมาะสมให้ศาลได้พิจารณา และในกรณีที่ต้อง

---

<sup>68</sup> ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด และความผิดนั้น มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการ สอบสวนและบันทึกเหตุทั้งนั้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมกับสำนวน ไปยังพนักงานอัยการ

ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวน ไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้จัดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไปให้พนักงาน สอบสวนปฏิบัติตามนั้น

(2) ถ้าผู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้ใช้บทบัญญัติในสี่ มาตรา ต่อไปนี้.

หาสมควรหรือไม่สมควรรอการลงโทษหรือกำหนดโทษ พนักงาน อัยการก็ควรเสนอความเห็นให้ศาลได้พิจารณาด้วย เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจอย่างรัดกุมมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามกรณีนี้ ได้มีหนังสือของสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่องการบรรยายฟ้องคดีอาญาให้ตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน มีข้อความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้<sup>69</sup>

“สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า การบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการ นอกจากจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้างต้นแล้ว ยังต้องบรรยายฟ้อง โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนทั้งที่เป็นคุณและโทษของผู้ต้องหาด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยหากปรากฏข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาและเป็นเหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64, 65, 66, 67, 72 และมาตรา 78 ให้พนักงานอัยการบรรยายฟ้องให้ตรงกับข้อเท็จจริงนั้นๆ และต้องระบุมาตราดังกล่าวในคำขอท้ายคำฟ้องด้วย”

จากหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุดกล่าวข้างต้น ถือได้ว่าเป็นบทบาทใหม่ของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา ที่จะทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ ทั้งของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย และสังคมไปพร้อมกัน

กล่าวคือ ต่อไปนี้พนักงานอัยการจะไม่ทำหน้าที่เป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหา หรือจำเลยเพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีต แต่พนักงานอัยการจะต้องเสนอข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามสำนวนการสอบสวนในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยให้ศาลทราบด้วย เช่น เหตุบรรเทาโทษต่างๆ ที่จำเลยมีสิทธิได้รับตามกฎหมาย เพื่อประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย ในสถานเบาลง หรือรอการลงโทษหรือกำหนดโทษ หรือกำหนดระยะเวลาการลงโทษ หรือกำหนดโทษโดยอาศัยข้อเท็จจริง หรือข้อเท็จจริงที่เป็นคุณของจำเลยตามที่พนักงานอัยการได้เสนอต่อศาลประกอบด้วย

ข้อมูลที่จะมาถึงในชั้นราชทัณฑ์หรือที่จะเรียกกันว่าชั้นบังคับโทษนั้นจึงไม่พบข้อมูลใดๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานราชทัณฑ์เลย ซึ่งราชทัณฑ์จะมาเริ่มการสำรวจการจำแนกผู้ต้องขังในกระบวนการแรกกับตัวผู้ต้องขังเพื่อสอบถามประวัติ ลักษณะการกระทำ ความผิดแต่เพียงผิวเผิน เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะแบ่งประเภทว่าแดนที่ 1 เป็นนักโทษชั้นดี แดนที่ 13 เป็นนักโทษชั้นเลวโดยนำวิธีการจำแนกผู้ต้องขัง แต่วิธีการดังกล่าวไม่ใช่เป็น หลัก Individualization of Punishment เพราะในแต่ละแดนยังมีนักโทษที่ความผิดประเภทต่างยังอยู่รวมกัน ซึ่งหลัก Individualization of punishment การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน<sup>70</sup> หมายถึง การลงโทษต้องเหมาะสมกับการกระทำผิดเป็นรายบุคคลตามแนวคิดนี้ที่ว่า “ในการกำหนดโทษและการพิจารณาความหนัก

<sup>69</sup> หนังสือของสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส (สพป.7 0018/ว66 ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2546.

<sup>70</sup> ปกป้อง ศรีสนิท. เล่มเดิม. หน้า 34.

เบาของการลงโทษขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงผู้กระทำผิดไม่ใช่ความหนักเบาของการกระทำผิดดังนั้นจึงต้องลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลผู้กระทำผิดว่าเขาควรได้รับการแก้ไขอย่างไร”<sup>71</sup> ราชทัณฑ์จึงมีหน้าที่ควบคุมดูแลนักโทษปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูปรับปรุงแก้ไขและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดพร้อมที่จะกลับคืนสู่สังคมอย่างไม่มีปัญหา การคำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดอาญาในระหว่างการลงโทษ (Individualization of Punishment) ระหว่างที่นักโทษต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูและปรับปรุงแก้ไขให้จำเลยพร้อมที่จะกลับเข้าสู่ชีวิตในสังคม วัตถุประสงค์การลงโทษแบบดังกล่าว ได้รับการยอมรับในประเทศฝรั่งเศสและอีกหลายประเทศ<sup>72</sup> ซึ่งมีปรากฏในคำวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสที่ได้กล่าวไว้ว่า “การลงโทษทางอาญาที่เกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพนั้นยอมรับได้ไม่ใช่เพียงเพื่อการป้องกันสังคมและเพื่อการลงโทษผู้ถูกศาลพิพากษา แต่ยังเป็นไปเพื่อการปรับปรุงแก้ไขบุคคลเหล่านี้และเตรียมการให้พวกเขาสำหรับการกลับเข้าสู่สังคม” ดังนั้นผู้กระทำความผิดฐานความผิดเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ต้องให้อยู่ในแดนเดียวกันเพื่อจะได้มีระเบียบแนวปฏิบัติกับผู้ต้องขังแดนนั้นให้เป็นไปอย่างเดียวกันเนื่องจากหลักนี้คำนึงถึงลักษณะส่วนตัวผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาจากฐานความผิด เหตุผลในการกระทำผิด ลักษณะการกระทำความผิด ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อจะได้ใช้โปรแกรมหรือแผนเดียวกัน

แต่จากสภาพปัญหาของประเทศไทยที่ประสบอยู่ไม่มีการใช้หลัก Individualization of Punishment มาในกระบวนการแรกรับตัว มาใช้ในขั้นตอนที่มีการจดทะเบียนประวัติ การจัดการทรัพย์สินของผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การแยกขัง การอบรมกฎระเบียบของผู้ต้องขังในเรือนจำและไม่สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำต่อการปฏิบัติต่อนักโทษในข้อที่ 58 วัตถุประสงค์ของความชอบธรรมของโทษจำคุกหรือมาตรการลงโทษอื่นที่เป็นการจำกัดอิสรภาพในทำนองเดียวกัน คือการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยที่สุดจากการประกอบอาชญากรรม ซึ่งวัตถุประสงค์นี้จะบรรลุผลได้ก็ต่อเมื่อโทษจำคุกนั้นสามารถจะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการฟื้นฟูทัศนคติใหม่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อจะทำให้เป็นผู้ที่ตั้งใจและสามารถที่จะดำรงชีวิตในทางที่เคารพกฎหมาย บ้านเมืองและช่วยเหลือตนเองได้ เมื่อกลับคืนสู่สังคมแล้วจากปัญหาดังกล่าวทำให้ประเทศไทยไม่อาจแก้ปัญหาพบผู้กระทำผิดซ้ำหรือการกระทำผิดหลายครั้ง ต้องกลับมาเข้าเรือนจำอีกครั้งเป็นผลมาจากไทยไม่มีวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่แน่นอนว่าจะปฏิบัติต่อพวกเขาอย่างไร ดังเช่นในประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

<sup>71</sup> อัจฉริยา ชูตินันท์. เล่มเดิม. หน้า 138

<sup>72</sup> ปกป้อง ศรีมเดิม. หน้า 34

กระบวนการศึกษาข้อมูลของผู้ต้องหาเพื่อมาจัดทำทะเบียนประวัติ ซึ่งในระเบียบราชทัณฑ์ ต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับคดีและการรับโทษทางอาญา ประวัติครอบครัว การคบเพื่อนและบุคลิกภาพ โดยทั่วไประดับสติปัญญา ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสาเหตุเกี่ยวกับการกระทำความผิด ประวัติการกระทำความผิด พื้นฐานความผิด ความถนัด ประวัติการประกอบอาชีพ ตลอดจนข้อมูลในเรื่องอื่นๆ จากกระบวนการยุติธรรมในชั้น ตำรวจและชั้นอัยการเพื่อนำมารวบรวมวิเคราะห์ผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล ซึ่งดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีความรู้พื้นฐานทางด้านสังคมสงเคราะห์หรือด้านจิตวิทยา แต่ในทางปฏิบัติมีเพียงเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และนักจิตวิทยาของโรงพยาบาลเรือนจำพิจารณาประกอบการตัดสินใจว่าผู้ต้องขังควรอยู่แดนใด กระบวนการนี้ทำร่วมกับนักโทษอื่นๆ ด้วยซึ่งวิธีการของไทยนี้เป็นการใช้ระบบเก่าที่มุ่งเน้นเรื่องการแก้แค้นทดแทนหรือข่มขู่เท่านั้น โดยไม่มีการนำผลที่ได้มาทำการแก้ไขผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังแต่เป็นการรวบรวมเพื่อกำหนดงานอาชีพให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าควรจะให้เขาทำงานให้เหมาะกับงานแบบใดโดยพิจารณาจากฐานความผิดอัตราโทษ หากนักโทษบางคนที่มีอัตราโทษสูงแต่สภาพจิตใจและทักษะอาจจะเหมาะกับงานในอีกลักษณะหนึ่งมากกว่าทำให้ตัวผู้ต้องขังไม่มีความสุขหรือความพอใจในงานที่ตนเองทำทำให้การทำงานอาชีพเพื่อขัดเกลาลดใจเป็นอันไม่ได้ผลใช้แก้ไขไม่ได้

แต่ปัญหาเหล่านี้มาจากกรมราชทัณฑ์ไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในด้านสถานที่ บุคลากร (เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ) ทั้งเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ สหะวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ก็ดีและที่สำคัญขาดบุคลากรที่รู้กฎหมายในเรื่องนั้นๆ หรือเจ้าหน้าที่ไม่มีคุณภาพ ทำให้ไม่อาจเข้าใจตัวผู้กระทำความผิด จึงทำให้การพิจารณาในการจำแนกผู้ต้องขังให้ไปอยู่ที่ใดๆ กระทำไม่เกิดผล และเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดคือการที่มีเรือนจำไม่เพียงพอ เพราะมีผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกมากกว่าเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ดี ปัญหาที่มีผู้กระทำความผิดซ้ำกลับเข้ายังในเรือนจำเนื่องจากโปรแกรมบำบัดของราชทัณฑ์ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เพราะยังไม่มีแผนบังคับโทษเป็นกฎหมายมาใช้บังคับ

อีกทั้งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์<sup>73</sup> ไม่มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการแรกรับตัวให้นักกฎหมายทั่วไปรู้เข้าใจหรือตัวเจ้าหน้าที่เองไม่มีอำนาจกระทำได้ตามกฎหมาย เพียงแต่ทำตามระเบียบที่ออกเป็นการภายในมาใช้ทำให้กระทบต่อตัวผู้ต้องขังซึ่งตามรัฐธรรมนูญนั้น กฎหมายที่จะออกมาใช้บังคับแก่บุคคลใดให้กระทบต่อเสรีภาพได้นั้น ต้องเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติที่ออกมาในรูปแบบพระราชบัญญัติมาใช้จึงจะชอบด้วยกฎหมายเป็นการผิดต่อหลัก นิติรัฐ และทฤษฎีตามลำดับชั้นของกฎหมายกฎหมายกำหนดให้อำนาจต่างๆ ของรัฐไม่ว่าฝ่ายนิติบัญญัติ

<sup>73</sup> พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.

ฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายตุลาการมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายลำดับที่สูงกว่าเหนือกฎหมายลำดับที่ต่ำกว่าหากปรากฏว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่มีลำดับต่ำนั้นขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีลำดับสูงกว่า ในกรณีนี้บทบัญญัติส่วนที่ขัดหรือแย้งนั้นถือเป็นโมฆะใช้บังคับไม่ได้ในระบบนิติรัฐทฤษฎีลำดับชั้นแห่งกฎหมายถูกใช้ประกอบกับหลักพื้นฐานของกฎหมายมหาชนที่เรียกว่า หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของฝ่ายปกครองดังนั้นระเบียบภายในที่ออกมาขัดกับทฤษฎีดังกล่าวและออกมาใช้ประกอบกับ พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ ที่ไม่ได้ให้อำนาจพนักงานราชทัณฑ์ไว้ ซึ่งการกระทำของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่กระทำไปกระทำสิทธิผู้ต้องขังเขาไว้ในเรือนจำเป็นการจำกัดเสรีภาพหรืออิสรภาพของผู้ต้องขัง กระทำไม่ได้ด้วยระเบียบภายในของกรมราชทัณฑ์ แม้จะออกมาเพื่อเป็นแนวทางให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน แต่ระเบียบไม่ใช่กฎหมายจึงใช้บังคับไม่ได้กับผู้ต้องขัง

ในประเทศญี่ปุ่น อัยการได้พิจารณาถึงอุปนิสัย อายุ สภาวะแห่งจิตใจ สถานการณ์แวดล้อม และ ความร้ายแรงแห่งข้อหา ตลอดจนสภาพการณ์ภายหลังการกระทำผิดแล้วเห็นว่าเป็นการสมควร หรือไม่มีความจำเป็น จะต้องฟ้องร้องผู้กระทำความผิด อัยการก็อาจสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นเลย (Prosecution Dropped) หรืออาจยับยั้งการฟ้องไว้โดยมีกำหนดระยะเวลา (Prosecution Suspended) ภายใต้การคุมประพฤติ (Probation) โดยพนักงานคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มากำหนดโทษและระยะเวลาลงโทษให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษไว้ในกฎหมายโดย วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังก็เพื่อแก้ไขผู้ต้องขังว่า กระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจของผู้ต้องขังในการปรับปรุงและฟื้นฟูและพัฒนาการปรับตัวเข้ากับชีวิตในสังคม โดยการทำงานตามบุคลิกภาพและสภาพแวดล้อม

โดยให้พัศดีมีหน้าที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ไขผู้ต้องขังสำหรับผู้ต้องขังแต่ละคน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา และวิธีการของการปฏิบัตินั้น โดยพิจารณาถึงรายงานการสืบเสาะเกี่ยวกับบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมของผู้ต้องขัง สอดคล้องกับการนำทฤษฎีการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization of Punishment) ที่มีลักษณะเป็นการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำโดยมีการฝึกหัดอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งการฝึกหัดอาชีพนี้จะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ที่คอยสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกคุมขังว่าควรปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่จะป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก การปฏิบัติเพื่อแก้ไขผู้ต้องขังแบ่งออกได้แก่ การให้ทำงาน

และหากจำเป็นแนวทางการปฏิบัตินั้นต้องพิจารณาความประสงค์ของผู้ต้องขังด้วย และแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ไขผู้ต้องขังนั้นต้องกระทำโดยใช้ความรู้ด้านการแพทย์ จิตวิทยา

ศึกษาศาสตร์ สังคมวิทยา และอื่นๆ ด้วย แต่ในเรื่องการตรวจสอบจำแนกเกี่ยวกับการบังคับใช้แรงงานหรือการเปลี่ยนงานจะไม่มีกรยอมรับความต้องการของนักโทษมาใช้

การบังคับโทษของญี่ปุ่นจะเน้นการใช้แรงงานนักโทษในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ให้พัศดีต้องมอบหมายงานให้แก่ผู้ต้องขังที่ได้รับโทษจำคุกโดยให้ทำงาน ส่งผู้ต้องขังที่ได้รับโทษจำคุกโดยไม่ต้องทำงานและผู้ต้องขังที่ต้องโทษเล็กน้อยโดยไม่ต้องทำงานนั้น พาศดีอาจมอบหมายให้ทำงานได้ตามที่ผู้ต้องขังดังกล่าวร้องขอ

การมอบหมายงานดังกล่าวนี้กระทำเพื่อกระตุ้นให้ผู้ต้องขังทำงาน และเพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับความรู้และทักษะในด้านวิชาชีพที่เป็นประโยชน์ ในกรณีจำเป็นเพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังที่ได้รับใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ หรือได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพจะต้องจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอบรมด้วย

คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงตน พาศดีจะกำหนดคำแนะนำเพื่อการปรับปรุงตนแก่ผู้ต้องขังเพื่อให้สำนึกถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตน ปลุกฝังจิตสำนึกรักสุขภาพ และได้รับความรู้และแนวทางการใช้ชีวิตเพื่อปรับตนเข้าสู่การใช้ชีวิตในสังคม พาศดีต้องใส่ใจเป็นพิเศษแก่ผู้ต้องขังที่คิดยาเสพติดหรือเป็นสมาชิกองค์กรอาชญากรรม ซึ่งยากแก่การปรับตัวหรือฟื้นฟูตนเอง หรือยากแก่การกลับเข้าสู่สังคม

คำแนะนำในหลักสูตรของโรงเรียน พาศดีจะกำหนดคำแนะนำในหลักสูตรของโรงเรียน เทียบเท่าหลักสูตรโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาในโรงเรียนแก่ผู้ต้องขัง กล่าวคือผู้ต้องขังมัธยมศึกษา เช่น ออกจากโรงเรียนโดยยังไม่จบการศึกษามัธยมศึกษาบังคับจึงมีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาภาษาญี่ปุ่น คณิตศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และวิชาพื้นฐานอื่น เมื่อผู้ต้องขังได้รับการศึกษาจนจบภาคบังคับแล้วอาจจัดให้เข้าสอบเทียบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้

แม้ในกฎหมายราชทัณฑ์ของญี่ปุ่น จะไม่มีแผนบังคับโทษบัญญัติไว้แต่รูปแบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีขั้นตอนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดกับการใช้หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังมาใช้ โดยใช้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาแยกงานให้ผู้ต้องขังตามบุคลิกลักษณะ รายงานการสืบเสาะเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะและสิ่งแวดล้อมของผู้ต้องขัง มากำหนดลักษณะงานที่ให้ทำ หลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล โดยระบบบริหารเรือนจำจะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดในในระหว่างที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ โดยในระหว่างที่ผู้กระทำความผิดรับโทษอยู่นั้น จะมีการนำมามาตรการในการแก้ไขทัศนคติและปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำความผิดมาใช้ บังคับกับผู้กระทำความผิดภายในระยะเวลาที่ได้รับโทษ โดยระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษานั้นจะไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ว่า จะต้องใช้เวลาในการปรับปรุงและบำบัดแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นเวลานานเท่าใด

ซึ่งตามกฎหมายในประเทศเยอรมัน การจะลงโทษผู้ต้องขังเป็นเวลาเท่าใดนั้นต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริง เกี่ยวกับประวัติภูมิหลังตลอดจนข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับจำเลยในด้านที่เป็นผลดีและเป็นผลร้าย รวมตลอดถึงข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุบรรเทาโทษอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยให้มากที่สุด ในสำนวนสอบสวนที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดี ต้องมีมูลเหตุในการกระทำความผิด เป้าหมายของผู้กระทำผิด ความรู้สึกนึกคิดซึ่งเห็นได้จากการกระทำผิด และจิตใจที่มีอยู่ในการกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิด ลักษณะของการกระทำความผิด และผลที่สะท้อนให้เห็นถึงความชั่วของการกระทำผิด ประวัติของผู้กระทำผิด สถานภาพทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด ความประพฤติภายหลังการกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามที่จะเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งความพยายามของผู้กระทำผิดที่จะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย นอกจากนั้นแล้ว ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับจำเลยยังอาจได้มาในระหว่างการพิจารณาคดีโดยศาลจะทำหน้าที่ค้นหาความจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้มีข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยอย่างเพียงพอ ในการนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เกิดความเหมาะสมถูกต้องกับจำเลยนั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ข้อเท็จจริง ต่างๆ เกี่ยวกับจำเลยมีความสมบูรณ์และถูกต้องเนื่องจากทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่างช่วยกันค้นหาความจริง ไม่เว้นแม้แต่ศาลจึงทำให้การใช้ดุลพินิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนมาถึงด่านสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม โดยงานราชทัณฑ์มีกฎหมายเป็นเครื่องมือให้แก่เจ้าหน้าที่ มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ กล่าวคือ การรับแรกดตัวของประเทศเยอรมันไว้ว่า จะกระทำร่วมกับผู้ต้องขังอื่นไม่ได้โดยต้องกระทำในที่ที่เหมาะสมเป็นส่วนสัดส่วนและผู้ต้องขังต้องได้รับการแจ้งสิทธิหน้าที่ของเขาหลังจากการรับตัวและผู้ต้องขังต้องได้รับการตรวจร่างกายทันทีและนำตัวไปพบผู้บัญชาการเรือนจำหรือหัวหน้ารับแรกดตัว และต่อมามีการสำรวจเพื่อบำบัดและการมีส่วนร่วมของผู้ต้องขัง หลังจากรับตัวแล้วจะเริ่มค้นหานักจิตวิทยาของผู้ต้องขังและความเป็นชีวิตของเขาโดยคำนึงถึงเรื่องนี้มากเพราะการคำนึงถึงวัตถุประสงค์แก้ไขฟื้นฟูเขา โดยจัดสิ่งชั่วร้ายของผู้ต้องขังไม่เป็นการเปลี่ยนตัวตนของเขา โดยคำนึงตัวผู้กระทำผิดเป็นศูนย์กลางโดยต้องปรึกษาหารือกับผู้ต้องขัง โดยในเยอรมันเรียกว่าเป็นแผนบังคับโทษโทษ อันเป็นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขมนุษย์ กฎหมายนี้มีเข้าใจถึงความจริงธรรมชาติของมนุษย์ก็เป็นอยู่อย่างนั้น<sup>74</sup> คือ การที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย แต่มนุษย์นั้นมีสติปัญญา เมื่อรู้ความจริงนั้นแล้วว่าตนกระทำผิดและต้องการจะให้ชีวิตอยู่ได้ด้วยดีภายใต้กฎธรรมชาติเมื่อนำความรู้ในกฎธรรมชาติดำจัดสรรวางระบบแบบแผนขึ้นในสังคมเพื่อให้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยในกฎธรรมชาตินั้นเกิดผลแก่ชีวิตตนได้ โดยมองว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ก็อมองว่า ผู้ต้องขังต้องฝึกและฝึกได้

<sup>74</sup> พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). นิติศาสตร์แนวพุทธ. หน้า 27.

ในประเทศเยอรมันมีการแผนบังคับโทษจะกำหนดแผนตั้งแต่กระบวนการรับแรกตัวไว้เป็นกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ปฏิบัติตามแล้วแต่ประเทศไทยไม่มีแต่ใช้ระเบียบภายในให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามแทนและฝึกอบรมงานอาชีพโดยพิจารณาจากฐานความผิดอัตราโทษซึ่งเจ้าหน้าที่เป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดงานเป็นวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในรูปกิจกรรมตามโครงการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับความต้องการตามที่ตนได้สำรวจในชั้นแรก หากต้องวิเคราะห์ถึงประวัติการศึกษา สภาพจิตใจทัศนคติความเชื่อ ความรู้ ความถนัด ความสนใจในสถานการณ์การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มาประกอบการให้งานให้ทำระหว่างถูกคุมขัง เพื่อเป็นเครื่องมือกล่อมเกลாதองจิตใจตลอดจนทัศนคติความรู้สึคนึกคิดที่บกพร่องหรือในทางลบของผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดีของสังคมและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ ดังเป็นจุดหมายของสังคมคือจุดหมายของกฎหมาย<sup>75</sup> การที่ประเทศเยอรมนีใช้จุดหมายของกฎหมายต้องตอบสนองจุดหมายกับชีวิตคน โดยใช้วินัยอย่างที่ว่าใช้จัดระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้นนั้นเป็นเครื่องมือเสริมสร้างโอกาสให้คนพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น หรือการชักนำดูแลให้คนใช้ระเบียบและระบบการใช้แผนบังคับโทษรายบุคคลนั้นเป็นเครื่อง (ช่วยให้สังคมเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาชีวิตผู้ต้องขัง) และอีกทางเป็นการใช้ระเบียบและระบบที่จัดตั้งวางขึ้นเป็นเครื่องมือบังคับควบคุมให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยหรือการบังคับควบคุมคนให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย หรือการบังคับควบคุมคนให้เป็นอยู่และประพฤติปฏิบัติดำเนินกิจการตามระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น<sup>76</sup>

จากแนวทางการปฏิบัติของราชทัณฑ์ไทยไม่มีการสอดคล้องกับ ข้อที่ 59 การบรรลุผลเรือนจำต้องดำเนินการและรูปแบบการช่วยเหลือทุกอย่างที่เหมาะสมและทั้งในด้านการเยียวยาการศึกษา การอบรมทางคุณธรรมและทางจิตใจวิญญาณมาใช้ ตลอดจนจัดให้มีการช่วยเหลือเชิงแก้ไขเยียวยานักโทษนักโทษให้เหมาะสมกับความต้องการของนักโทษรายบุคคลด้วยซึ่งหากพิจารณาเพียงหลักเกณฑ์ที่ใช้จากข้อมูลในการแรกรับตัวมาประกอบการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติแล้วดำเนินการไปตามนั้น โดยไม่มีการช่วยเหลือเชิงแก้ไขเยียวยานักโทษให้เหมาะสมกับความต้องการของนักโทษแต่ละคนผู้ต้องขังต้องทำตามแนวทางที่ถูกกำหนดไว้โดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เอง

การอบรมกฎระเบียบให้ผู้ต้องขังของไทยนั้นเป็นกระบวนการหลังการแรกรับตัว โดยจัดให้มีการฝึกอบรมสำหรับนักโทษใหม่ทุกประเภทเป็นเวลา 1-4 สัปดาห์โดยในระหว่างนี้จะอยู่ในการควบคุมของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์แล้ว โดยในการรับแรกตัวไม่มีการแจ้งสิทธิหน้าที่ของผู้ต้องขังในทันทีแต่กระทำภายหลังที่รับตัวไปแล้วโดยขั้นนี้ไม่มีการแบ่งแยกนักโทษโดยนักโทษทุกคนทุกประเภทต้องได้รับการอบรมร่วมกันอาจจะเพราะเจ้าหน้าที่ไม่รู้กฎหมายมาตรฐานสากลหรือไม่รู้แนว

<sup>75</sup> แหล่งเดิม. หน้า 38.

<sup>76</sup> แหล่งเดิม. หน้า 38-39.

ปฏิบัติที่ต่างประเทศเค้าทำกัน เราแค่มีการดำเนินการโดยไม่มีแนวทางและดำเนินการไปแบบ หละหลวมซึ่งแบบนี้ไม่อาจแก้ปัญหาสภาพจิตใจของนักโทษที่จิตที่มีสภาพจะตกกว่าปกติ

แต่ในประเทศเยอรมัน ผู้ต้องขังจะได้รับแจ้งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน โดยการรับการปฐมนิเทศก่อนเข้าเรือนจำเนื่องจากสถานการณ์ในระยะแรกของการคุมขังนั้น เป็นสภาวะที่ยากลำบาก ซึ่งหมายความว่า ในกระบวนการแรกรับโทษของผู้ต้องขังนั้น มักจะไม่นำเสนอหรือแนะนำผู้ต้องขังคนอื่นๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้กระบวนการ ต่างจากประเทศไทยที่ มักมีการกระทำร่วมกับผู้ต้องขังอื่นๆ ทำให้เกิดการข่มขู่กันระหว่างผู้ต้องขังด้วยกัน ทำให้ผู้ต้องขังใหม่มีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่กว่าที่เป็นอยู่ทำให้การแก้ไขโดยการได้รับความร่วมมือกับผู้ต้องขังไม่อาจ สำฤทธิ์ผลได้